

BETÄNKANDE

MED

FÖRSLAG

OM UTVIDGNING AV

RIKSDAGENS BIBLIOTEK

TILL

CENTRALT FÖRVALTNINGSBIBLIOTEK

AVGIVET

AV DÄRTILL FÖRORDNADE

SAKKUNNIGA

STOCKHOLM

KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER

1913

[132627]

INNEHÅLLSFÖRTECKNING.

	Sid.
Skrivelse till Konungen	5
Betänkande	7
Behovet av ett centralt förvaltningsbibliotek	9
Bokväsendet vid centralförvaltningen s. 10. Kungl. kommittéer m. m. s. 13.	
Sättet för skapande av ett centralt förvaltningsbibliotek	20
Kungl. biblioteket som centralt förvaltningsbibliotek s. 22. Riksdagens bibliotek som centralt förvaltningsbibliotek s. 24.	
Riksdagens bibliotek. Historik	26
Tiden före 1867	26
Tiden från och med 1867	33
Boksamlingen. Bokanslag m. m. s. 34. Stadgar och reglementen s. 36. Bibliotekets öppethållande s. 36. Tillträde till biblioteket s. 37. Tjänstepersonal s. 40. Lokalförhållanden s. 43.	
Utvidgning av Riksdagens bibliotek till ett centralt förvaltningsbibliotek	46
Lokalfrågan	46
Befarad olägenhet av bibliotekets gemensamhetsställning	51
Förhållanden i utlandet s. 51. Riksdagens ställning till frågan s. 55. Bestämmelser s. 56.	
Organisation	57
Centralisation s. 57. Chefens för justitiedepartementet exemplar av svenskt tryck s. 59. Kommittéers m. m. litteratur s. 62. Bestämmelse om officiellt och statsunderstött tryck s. 63. Det blivande bibliotekets omfattning s. 64. Bokanskaffning. Bokanslag s. 64. Utbyte av lagförslag m. m. s. 65. Bibliotekets benämning s. 73. Styrelse s. 73. Tjänstepersonal s. 74. Löneförhållanden s. 78. Lönevillkor s. 80. Vikariatsersättning. Expenser s. 84. Anslagsöversikt s. 85. Stadgar s. 85.	
Sammanfattning	88

	Sid.
Förslag	91
Sakkunnigas hemställan	93
Förslag till stadgar för riksdagsbiblioteket	95
Förslag till ändrad lydelse av § 3 i reglementariska föreskrifter för Riksdagen	104
Förslag till ändrad lydelse av §§ 1 och 4 i instruktionen för Riksdagens bankoutskott	105
Förslag till stat för riksdagsbiblioteket	106
Bilagor	107
Statistiska uppgifter rörande centralförvaltningens boksamlingar	108
Riksdagens skrivelse till Konungen i anledning av väckt motion om utredning i fråga om utvidgning av Riksdagens bibliotek till ett centralt förvaltningsbibliotek m.m.	114
Kostnadsberäkning över ändrings- och inredningsarbeten .	117
Skiss över det ifrågasatta bibliotekets lokaler	122

TILL KONUNGEN.

Genom nådigt beslut den 18 oktober 1912 har Eders Kungl. Maj:t funnit gott bemyndiga chefen för finansdepartementet att tillkalla högst tre personer för att såsom sakkunniga inom

nämnda departement verkställa utredning, huruvida och i vad mån Riksdagens bibliotek bör och kan utvidgas till ett centralt förvaltningsbibliotek, ävensom huruvida och i vad mån en sådan utvidgning bör medföra ökad lånerätt vid biblioteket, samt till Eders Kungl. Maj:ts inkomma med det förslag, vartill utredningen kan föranleda.

På grund av detta bemyndigande har chefen för finansdepartementet uppdragit åt revisionssekreteraren Herman Falk och Riksdagens bibliotekarie fil. doktor Vilhelm Gödel samt ledamoten av Riksdagens andra kammare folkskolläraren Emil Kristensson att verkställa ifrågakvarande utredning. Tillika har undertecknad Gödel anmodats att leda arbetet samt verkställa de med sekreterarebefattningen hos sakkunniga förenade åligganden.

Under pågående arbete hava sakkunniga av Riksdagens bankoutskott blivit anmodade att avgiva yttrande över ett av fullmäktige i riksgäldskontoret till utskottet inlämnat förslag rörande vissa dispositioner och ändringar av lokalerna i Riksdagens hus. Yttrandet avgavs den 28 februari 1913.

Enligt Eders Kungl. Maj:ts bemyndigande genom nådigt beslut den 14 februari 1913 har Gödel varit satt i tillfälle att på statsverkets bekostnad under tiden 16 mars—30 april detta år studera biblioteksväsendet vid riksförsamlingarna och den centrala förvaltningen i utlandet, särskilt Danmark, Tyskland, Österrike, Ungern och Schweiz. En del av resans resultat framlägges i förevarande betänkande.

Sakkunniga få härmed i underdånighet avlämna betänkande och förslag enligt ovan berörda uppdrag.

Stockholm den 8 november 1913.

Underdånigst

VILHELM GÖDEL.

HERMAN FALK.

EMIL KRISTENSSON.

BETÄNKANDE

Behovet av ett centralt förvaltningsbibliotek.

Det torde för den centrala förvaltningen utgöra ett mer och mer framträdande behov att äga tillgång till ett bibliotek i möjligaste måtto avpassat efter förvaltningens krav. Det är tydligt, att vid departementen och ämbetsverken vissa grenar av litteratur äro oundgängliga så väl för arbetet med de dagliga mera löpande göromålen som framför allt vid en mångfald av undersökningar och utredningar.

I förra fallet torde kravet i allmänhet ej gå längre, än att ett handbibliotek av uppslagsböcker, författningssamlingar och riksdagstryck kan göra tillfyllest. I senare avseendet åter ställa sig fordringarna högre. Det gäller här att hava tillgång till facklitteraturen och att vid mera ingående undersökningar kunna i vidsträcktaste mån tillgodogöra sig densamma, fordringar som tillfredsställande kunna ernås endast i och genom ett bibliotek, där materialet står fackordnat, och där bibliografiska hjälpmedel kunna tillhandahållas för vidare efterforskningar.

Men gäller detta departementen och ämbetsverken vid deras utredningar, så har det givetvis i än högre grad sin tillämpning på kommittéer och utredningskommissioner. Undersökningarna här äro mera omfattande och djupgående, och kravet på att i fullständigaste mån genomtränga den hit-

hörande sakk litteraturen är så mycket större. Här torde behovet av ett fackbibliotek vara mest kännbart.

*Bokväsendet
vid central-
förvaltning-
gen.*

Sakkunniga hava föranstaltat undersökning om bokbeståndet och bokanskaffningen vid den centrala administrationens verk och institutioner ävensom infordrat uppgifter beträffande kostnaderna för femårsperioden 1907—1911. Undersökningen har i möjligaste måtto utsträckts till hela den centrala förvaltningen, omfattande således Kungl. Maj:ts kansli och så gott som samtliga centrala ämbetsverk. Det har därvid visat sig, att de skilda boksamlingarna uppgå till icke mindre än vid pass 270,000 volymer. Och dock är därvid att märka, att häri icke medräknats all sådan litteratur som riksdagstryck, svensk författningssamling och svensk officiell statistik ej heller befintliga förråd av kommittébetänkanden och statsunderstött tryck liksom ej heller i allmänhet kartor. Beträffande kostnaderna för inköp, bindning, ordnande och vård m. m. belöpa sig dessa för den undersökta perioden till en årlig utgiftssumma av i medeltal 80,963 kronor. Häri äro emellertid i regel icke inräknade utgifter för respektive biblioteks lokal, inredning, möblering och underhåll eller för boksamlingarnas flyttning, då uppgifter härom i räkenskaperna svårigen kunnat erhållas. Ej heller har beräkning kunnat göras över utgifter för skötsel och vård i de fall, där detta arbete omhänderhafts av någon verkets tjänsteman, som ej varit uteslutande anställd som boksamlingens vårdare. Till närmare redogörelse för den ifrågavarande undersökningen får hänvisas till bil. 1, varest de huvudsakliga resultaten finnas sammanförda.

Med hänsyn till ställning och arbetsuppgift skulle man kunna skilja mellan de verk och institutioner, som äro av mera rent administrativ läggning, och vilka man i vanlig mening torde förstå med »den centrala förvaltningen», samt sådana, som på grund av sitt utrednings- och undersöknings-

arbete hava mera djupgående och i vissa fall helt speciella uppgifter att fylla. Till de förra torde man få räkna Kungl. Maj:ts kansli med nedannämnda undantag samt flertalet av de centrala verken, till de senare exempelvis de juridiska myndigheterna, såsom högsta domstolen, regeringsrätten och lagrådet, justitiedepartementets avdelning för lagärenden, nedre justitierevisionen och lagberedningen samt för övrigt sådana centrala verk som medicinalstyrelsen, kammarkollegium, statistiska centralbyrån, patent- och registreringsverket, riksarkivet, Sveriges geologiska undersökning m. fl.

Det är självsagt, att de litterära fordringarna och sättet för deras tillgodoseende ställt sig i viss mån olika inom de båda här nämnda grupperna. Inom den sistnämnda, där behovet varit konstant och mera omfattande, hava vid flera av de nämnda verken rätt ansevärd boksamlingar bildats. Så är förhållandet med högsta domstolen, justitiedepartementets avdelning för lagärenden, lagberedningen, statistiska centralbyrån, patent- och registreringsverket samt riksarkivet. Utom hand- och uppslagsböcker, författningssamlingar, riksdagstryck och kommittébetänkanden möter man här det som för arbetet inom respektive verk befunnits vara nödvändigast av facklitteratur. Flerstädes har också intresse ägnats boksamlingen både med avseende på förkovran och yttre omvårdnad. För inköp har årligt anslag utverkats, bytesförbindelser med andra likställda institutioner hava inletts, och man har berett eller sökt bereda boksamlingen särskild lokal och särskild vårdare för att såmedelst få bokförrådet systematiskt ordnat och katalogiserat. Detta gäller i främsta rummet statistiska centralbyrån samt patent- och registreringsverket, hos vilka också skapats goda bibliotek, som väl få anses motsvara de allmänna fordringar, som på dem kunna ställas. Men att boksamlingarna eljest trots nödig omvårdnad långt ifrån fylla behovet är något, som knappast kan förvåna. Därtill fordras i första hand inrättande inom varje verk av biblio-

tek av vida större betydhet, än vad som nu står till förfogande — en utveckling som givetvis varken i ekonomiskt hänseende eller i övrigt vore fördelaktig — och därnäst den biblioteksmässiga anordning, som främst tar sig uttryck i en kontinuerlig och därmed ansvarsskyldig ledning, när det gäller så väl anskaffningen som själva boksamlingens vård och tillhandahållande. Det blir således utanför det egna biblioteket, som hjälplitteraturen mången gång, kanske oftast, vid undersökningar och utredningar måste uppsökas.

Än mindre tillfredsställande kan man givetvis vänta sig förhållandena, när det gäller de mera administrativa verken. Vad man till dagligt bruk här är i behov av, såsom författningssamlingar, riksdagstryck, uppslagsböcker, kalendrar o. dyl., har man sökt ordna och ställa upp på de skilda avdelningarna eller byråerna. Med dessa handbibliotek har på några ställen kunnat sammanföras diverse annan litteratur, såsom gamla boksamlingar hos några av de äldre verken eller sådant, som av en eller annan anledning vid skilda tillfällen inköpts eller på annat sätt kommit institutionen till godo. Detta har dock endast kunnat ske, där erforderligt utrymme funnits eller kunnat beredas. Verkens trångboddhet har i allmänhet lagt hinder i vägen härför, och särskilt har detta varit förhållandet inom Kungl. Maj:ts kansli.

Till de olika departementen hava emellertid årligen ej obetydliga samlingar av litteratur influtit. Största delen har kommit som gåva: officiellt tryck från institutioner och ämbetsverk, skyldighetsexemplar eller gåvor från samfund och enskilda, som för visst litterärt ändamål åtnjutit statsunderstöd, litteratur från utlandet, från statsinstitutioner och enskilda, från beskickningar och konsulat. En del har överlämnats från kommittéer och utredningskommissioner efter avslutande av deras arbeten, och annat har förvärvats genom köp på grund av tillfälliga eller speciella behov, vid sär-

skilda frågors behandling eller inom departementen företagna utredningar.

Vad har det blivit av denna litteratur? Det har gått här såsom överallt, där böcker komma in, för vilka man ej har aktuellt intresse, för vilka det ej gives erforderligt utrymme ej heller tid och arbetskraft för nödig omvårdnad. Man har sett sig nödsakad att på ett eller annat sätt rangera ut dem. I vissa delar har överlåtelse skett till offentliga bibliotek eller statens verk och inrättningar, hos vilka den eller den litteraturen ansetts vara av intresse. Men den övervägande massan har förblivit inom departementen, där den, när utrymme i arbetsrummen ej längre funnits att tillgå, ställts undan i korridorer och vindslokaler, för så vitt den icke någon gång befunnits lämplig att avyttras till papperskvarken. Det skall medgivas, att man på senaste tid även här sökt göra ett och annat för en bättre ordning, men de lokala förhållandena liksom den ständiga växlingen av vårdare hava gjort, att föga därmed vunnits. Där det litterära behovet inom ett departement gått utöver det befintliga handbiblioteket, har man i allmänhet fått söka sig fram genom lån utifrån.

Särskild uppmärksamhet förtjänar bokväsendet inom kungl. *Kungl. kommittéer och med dem likställda utredningskommissioner.* *Kungl. kommittéer m. m.* Anskaffningen här sker genom lån från offentliga bibliotek, genom köp och genom hänvändelse till utlandets regerings- och förvaltningsmyndigheter, i sistnämnda fall vanligen förmedlad genom utrikesdepartementet. Någon exakt uppgift om utgifterna för bokanskaffningen i dessa fall torde svårigen kunna åstadkommas, men av kända förhållanden framgår, att kostnaderna även här äro ansevärdiga.

Det är, såsom man förstår, en ingalunda obetydlig litteratur, det här är fråga om, och den är av så mycket större värde, som den just är en facklitteratur i bästa mening och därtill i många fall av ganska svåråtkomlig art. Och vart tar

denna litteratur vägen? Det finns ingenting bestämt, huru härutinnan skall förfaras, när en kommitté avslutat sitt arbete och upplöses. Man har därför inom kommittéerna handlat efter eget gottfinnande och följaktligen på mångahanda sätt.

Det naturligaste synes ju vara, att den insamlade litteraturen överlämnades till det departement, under vilket ifrågasvarande kommitté ansetts sortera. Så har också onekligen i många fall skett, men långt ifrån i alla. Understundom har man nämligen beslutat om överlåtelse till något visst verk, som man ansett ha intresse av gåvan, eller något offentligt bibliotek, varvid Riksdagens en och annan gång ihågkommits. Understundom har man icke fattat något beslut alls, eller hava kommitténs ledamöter och tjänstemän behållit, vad de funnit för gott att taga vara på, varefter resten fått förkomma.

Detta är ett tillstånd, som ovedersägligen tarvar sitt ordnande. Tid efter annan hava också röster höjts härför, och direkta påpekanden hava ej heller uteblivit. Det har inträffat vid en frågas slutliga behandling inom Riksdagen, att den i kommittébetänkandet åberopade litteraturen ej kunnat tillhandahållas vederbörande utskott, utan att ånyo inköpas eller på diplomatisk väg för andra gången anskaffas. Liknande erfarenhet har man fått göra inom förvaltningen vid förnyad utredning av samma fråga eller utredningar av enahanda art som andra föregående. Man har åter måst besvara utrikesdepartementet i samma angelägenhet och detta åter i sin tur främmande myndigheter, beskickningarna och konsulaten. Ej utan fog synas dessa senare, enligt vad utrikesdepartementet anfört, hava klagat över det missförhållandet, att tryckalster, som redan en gång insänts, ånyo för ett eller annat ändamål rekvireras, vilket — även om det i många fall utan olägenhet kan ske — likväl ofta ej blott för vederbörande beskickning, utan även för den eller de främ-

mande regeringsmyndigheter, vilkas mellankomst måste anlitas, kan vålla så väl tidspillan som annan olägenhet, som det kan vara högeligen önskvärt att undvika. Utrikesdepartementet — påverkat för övrigt från både biblioteks- och vetenskapligt håll — har därför funnit sig föranlåtet att för sin del söka bringa reda i de alldeles oordnade förhållandena.

I skrivelse den 24 november 1911 till riksbibliotekarien framlade ministern för utrikes ärendena en plan för sakens ordnande, varöver den förre anmodades avgiva yttrande. I skrivelsen anföres bland annat följande.

»Om man undantager det utbytestryck, däri utrikesdepartementet endast fungerar som mellanhand, utgöras de trycksaker, som till departementet från utlandet inkomma, dels av sådana som på begäran av riksdagsutskott, kungl. kommittéer m. fl. införskaffas, dels av sådana som beskickningar och konsulat av eget initiativ insända. De förra överlämnas naturligtvis direkt till dem som begärt dem, och de senare fördelas till de verk och myndigheter, som anses äga största intresse av desamma. Att det sedan kanske ofta möter svårighet för den av en viss fråga intresserade att vinna upplysning, var det tryck, som angår denna fråga, befinner sig, lär icke kunna förnekas; och man har även inom departementet haft under övertvägande, vilka åtgärder borde vidtagas för att på ett praktiskt sätt för framtiden bevara det rikhaltiga material av tryckalster, som från utlandet inkommer. — — — Det kan ifrågasättas, huruvida icke en god lösning av frågan skulle vara, om alla sådana tryckalster, varom här är fråga, kunde samlas hos en enda institution för att där ordnas och hållas vederbörande tillgängliga. Dit skulle då kunna överlämnas alla tryckalster rörande främmande länders lagstiftning och förvaltning m. m., som av beskickningar och konsulat på eget initiativ insändas, antingen direkt från utrikesdepartementet eller ock — efter begagnandet — från det departement eller annan myndighet, dit desamma först lämnats,

och dit skulle även alla handlingar av samma art, som rekvi-
reras för diverse ämbetsverk, för Riksdagens utskott och för
kommittéer m. fl., efter avslutande av det arbete, för vilket
desamma avsetts, även kunna överlämnas. — — — Då allra
största delen av de tryckalster, varom här är fråga, äro av-
sedda för ändamål, som stå närmast i samband med Riks-
dagens verksamhet och således måste anses äga särskilt in-
tresse för Riksdagens ledamöter, och då ett stort flertal av
dessa handlingar anskaffas för att tillhandahållas Riksdagens
utskott eller av Kungl. Maj:t på Riksdagens föranstaltande
tillsatta kommittéer, synes det böra tagas under övervägande,
huruvida det icke skulle vara lämpligast, att Riksdagens
bibliotek bleve den institution, varom jag här ovan talat,
hos vilken dylika handlingar kunde samlas och hållas för
vederbörande tillgängliga.»

Förslaget vann i huvudsak riksbibliotekariens anslutning.
Tanken på att de tryckalster, varom här var fråga, borde
samlas hos en enda institution för att där ordnas och
hållas vederbörande tillhanda, fann han särdeles välbetänkt.
Det syntes honom också, som om giltiga skäl voro anförda
för att Riksdagens bibliotek vore den institution, som här
företrädesvis borde komma ifråga. Emellertid ansåg han sig
böra framhålla, att det icke torde vara tillräckligt, att först
efter begagnandet i vederbörande ämbetsverk, kommittéer
med mera för deras räkning införskaffade handlingar av-
lämnades till biblioteket. Kontroll över att de verkligen
komme detta tillhanda, skulle i sådant fall ej kunna utövas.
Han ville därför för sin del hemställa, att de inkomna tryck-
alstren måtte från utrikesdepartementet omedelbart över-
lämnas till vederbörande bibliotek för att införas i dess
kataloger, samt att de först därefter såsom lån i vanlig ord-
ning måtte tillställas den, för vars räkning de blivit anskaf-
fade. Med hänsyn till ett det bästa utnyttjande av den så-
lunda insamlade litteraturen ävensom i betraktande av nödigt

utrymme för dess förvaring ansåg sig riksbibliotekarien även böra hemställa, huruvida ej rätt borde medgivas föreståndaren för Riksdagens bibliotek att, sedan här ifrågavarande tryckalster efter begagnande till detta bibliotek återkommit, överlämna vissa av dem till andra statens i Stockholm befintliga boksamlingar, exempelvis statistiskt tabelltryck till statistiska centralbyråns bibliotek, skrifter av övervägande humanistiskt innehåll till kungl. biblioteket o. s. v.

Även fullmäktige i riksgäldskontoret lämnades tillfälle att yttra sig om det framställda förslaget. Efter att i frågan hava inhämtat yttrande av Riksdagens bibliotekarie uttalade fullmäktige, i överensstämmelse med vad av bibliotekarien blivit anfört, såsom sin mening, att Riksdagens bibliotek otvivelaktigt skulle vara en lämplig förvaringsplats för ifrågavarande litteratur. För biblioteket skulle uppenbarligen en värdefull accession beredas genom densamma, då den väsentligen tillhörde sådana ämnesgrupper, som enligt bibliotekets uppgift borde där representeras. En särskild fördel skulle det ock vara, att biblioteket bleve i tillfälle att vid slutbehandlingen i Riksdagen av de frågor, för vilkas utredning denna litteratur införskaffats, tillhandahålla densamma åt vederbörande utskott och ledamöter av Riksdagen. Det inträffade nämligen icke sällan, att den litteratur, som funnes åberopad i kommittébetänkanden, efterfrågades just i Riksdagens bibliotek.

Fullmäktige, som sålunda ansåge sig hava goda skäl att tillstyrka det framställda förslaget, utginge emellertid därvid från den förutsättningen, att förslaget avsåge överlämnande till Riksdagens bibliotek av ifrågavarande tryckalster med full ägande- och dispositionsrätt. De skulle då komma att inordnas i bibliotekets samlingar och upptagas i dess katalog liksom ock i den årligen utkommande accessionskatalogen för Sveriges offentliga bibliotek.

Den 26 januari 1912 fann Kungl. Maj:t gott att i ärendet föreskriva följande:

att då utländska tryckalster på begäran av någon kommitté eller med offentligt uppdrag försedd person från Kungl. Maj:ts beskickningar eller konsulat till utrikesdepartementet insänts, skall samtidigt med tryckalstrens översändande till den eller dem, på vars begäran de anskaffats, sådana uppgifter, som för deras kännetecknande och särskiljande från andra tryckalster erfordras, ävensom meddelande, varthän de överlämnats, genom utrikesdepartementets försorg tillställas Riksdagens bibliotek ävensom den statsinstitution, som kan anses äga största intresset av desamma;

att ifrågavarande tryckalster sedermera skola av den kommitté eller person, som mottagit dem, efter begagnandet ofördröjligen till Riksdagens bibliotek överlämnas, för så vitt de ej för arbetets utförande behövt tagas i anspråk på sådant sätt, att de blivit för biblioteksändamål ej lämpade, eller finnas behövlige för stadigvarande bruk inom någon statsinstitution; om vilken föreskrift vederbörande samtidigt med tryckalstrens överlämnande av utrikesdepartementet skola underrättas;

att tryckalster, som av beskickningar och konsulat utan någon därom gjord anmaning till utrikesdepartementet insändas, omedelbart skola till Riksdagens bibliotek överlämnas, där ej särskilda omständigheter annat föranleda, såsom att de måste anses behövlige för stadigvarande bruk inom viss statsinstitution;

att här ovan angivna bestämmelser icke skola hava avseende å det utbytestryck mellan inhemska och utländska institutioner, därvid utrikesdepartementet endast fungerar såsom mellanhand.

Denna Kungl. Maj:ts åtgärd att inom ett ordnat bibliotek söka få den inkommande litteraturen samlad och bevarad visar hän mot den väg, på vilken ett ordnande av hela den centrala förvaltningens bokväsen kan åstadkommas. Denna

väg är centraliseringens. Det är tydligt, att vid de olika verken, avdelningarna eller byråerna böra finnas goda handbibliotek, mer eller mindre fylliga allt efter de olika verkens dagliga behov. Alla de tryckalster åter, som av en eller annan anledning inkomma till verken, men som icke anses böra med handbiblioteken sammanföras, böra överlätas till ett för förvaltningen gemensamt centralbibliotek för att där biblioteksmässigt ordnas, kompletteras och vederbörande tillhandahållas. På denna väg skulle man komma ut från de brister, som ovan anmärkts, och man skulle därjämte vinna den översiktighet över förvaltningens både bokförråd och bokkrav, som gjorde det möjligt att på ett rationellt sätt få dess litterära behov tillgodosett och jämväl de därmed förbundna kostnaderna reglerade. Hur sakkunniga tänkt sig, att förhållandena härvidlag böra ordnas, skall närmare redogöras för i sammanhang med spörsmålet om ett blivande centralbiblioteks organisation.

Sättet för skapande av ett centralt förvaltningsbibliotek.

När frågan om ett förvaltningsbibliotek genom en i andra kammaren år 1912 väckt motion bragtes inför Riksdagen, erhöll den i allo ett välvilligt mottagande. Om sättet för sakens realiserande förelåg emellertid en viss skiljaktighet. Motionären hade hållit före, att Riksdagens bibliotek skulle kunna utvidgas att jämte sin nuvarande funktion även åtaga sig den att vara ett centralbibliotek för förvaltningen. Fullmäktige i riksgäldskontoret, vilkas mening i frågan vederbörande utskott ansett sig böra inhämta, förklarade sig i detta avseende icke kunna biträda motionärens förslag. Utrymmet inom riksdagshuset syntes icke medgiva en sådan utvidgning av Riksdagens bibliotek, som här sattes ifråga. Det vore därför enligt deras åsikt lämpligare, att ett centralt förvaltningsbibliotek komme till stånd såsom en självständig inrättning vid sidan av riksdagsbiblioteket. Utskottet, som under sådana förhållanden och i sakens dåvarande läge fann svårigheter möta att yttra sig, vilketdera av ovan angivna sätt för frågans lösning måtte vara att föredraga, ansåg goda skäl tala för verkställandet av en allsidig utredning av den föreliggande frågan och hemställde därför, att Riksdagen, i anledning av förevarande motion, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes låta utreda, huruvida

och i vad mån Riksdagens bibliotek bör och kan utvidgas till ett centralt förvaltningsbibliotek, ävensom huruvida och i vad mån en sådan utvidgning bör medföra ökad lånerätt vid biblioteket, samt för Riksdagen framlägga det förslag, var- till denna utredning kan föranleda.

Detta blev också Riksdagens beslut. Den i anledning här av till Kungl. Maj:t avlätna riksdagsskrivelsen, avtryckt här nedan som bil. 2, remitterades till riksbibliotekarien. I sitt den 17 juni 1912 häröver avgivna underdåniga utlåtan- de anför denne bland annat följande.

Riksdagen hade i sin skrivelse rörande förslaget om ska- pande av ett centralt förvaltningsbibliotek antytt tvenne ut- vägar till sakens förverkligande: den ena upprättandet av en helt och hållet ny institution; den andra överlämnandet av en sådans funktioner åt Riksdagens bibliotek, i vilket senare fall vissa ändrade bestämmelser för detta biblioteks begag- nande bleve erforderliga. Vilketdera av dessa förslag borde äga företräde funne riksbibliotekarien, i överensstämmelse med vad Riksdagen yttrat, för närvarande ej möjligt att avgöra. Den förstnämnda utvägen förutsatte givetvis ganska avsevärda kostnader för lokal och personal; den senare åter vore, såsom i den förevarande skrivelsen framhållits, i väsentlig grad beroende på frågan, huruvida erforderligt utrymme kunde inom riksdagshuset beredas. För sakens bedömande krävdes också närmare kännedom om den omfattning, som borde givas åt en för den centrala förvaltningens behov avsedd boksamling för att det därmed åsyftade ändamålet måtte kunna fyllas. Även ville riksbibliotekarien ifrågasätta, huru- vida ej en blivande utredning borde omfatta frågan om och i vad mån ett centralt förvaltningsbiblioteks funktioner skulle kunna övertagas av kungl. biblioteket. Anskaffande av en särskild lokal bleve därigenom åtminstone för den närmare framtiden obehövt, likaså förvärvet av en stor del littera- tur, som redan i kungl. biblioteket förefunnes. Om det

eventuella behovet i sammanhang härmed av arbetskrafternas förstärkning inom kungl. biblioteket kunde riksbibliotekarien i frågans nuvarande läge icke yttra sig. Däremot ansåg han det så gott som givet, att kungl. biblioteket icke kunde tillfredsställande fylla ett förvaltningsbiblioteks uppgifter utan särskilt sakkunnigt biträde för inköpens bestämmande. Som sin slutliga mening ville han framhålla, att en utredning i huvudsaklig överensstämmelse med den av Riksdagen begärda syntes för det åsyftade målets vinnande vara av behovet påkallad.

Enligt bemyndigande i kungl. beslut den 18 oktober 1912 tillkallade därefter statsrådet och chefen för finansdepartementet sakkunniga att inom nämnda departement verkställa utredning av frågan enligt de i Riksdagens skrivelse angivna grunder.

Det är själsagt, att skapande av ett centralt förvaltningsbibliotek såsom en helt och hållet ny institution skulle, såsom också riksbibliotekarien framhållit, medföra avsevärda kostnader såväl för lokal och personal som även för anskaffande av erforderligt bokbestånd. Om också saken i och för sig kan anses värd en sådan offervillighet från statsmakternas sida, så torde man dock ej förrän i sista hand, sedan andra utvägar prövats och funnits olämpliga, vilja framställa ett sådant långt gående krav. Sakkunniga finna det ej heller nödvändigt. En lösning bör kunna ernås på den väg, att en redan befintlig, för ändamålet lämplig biblioteksinstitution får sig ålagt att jämte sina andra åligganden även fungera som centralt förvaltningsbibliotek.

Kungl. biblioteket som centralt förvaltningsbibliotek. Såsom synes har en liknande tanke legat till grund även för riksbibliotekariens framställning, när han — tydligen med hänsyn till riksgäldsfullmäktiges upplysningar om svårigheten att bereda utrymme inom riksdagshuset för ett centralbibliotek — ansett sig böra inför Kungl. Maj:t ifrågasätta,

huruvida ej en blivande utredning borde omfatta frågan om och i vad mån ett centralt förvaltningsbiblioteks funktioner skulle kunna övertagas av kungl. biblioteket.

Om kungl. biblioteket skulle i sig upptaga ett centralt förvaltningsbibliotek, torde det emellertid visa sig nödvändigt, att ett sådant anordnades som en särskild avdelning vid biblioteket med avdelningsföreståndare och övriga tjänstemän ävensom särskilt referensbibliotek för förvaltningens behov och helt visst då även särskild läsesal. Därtill fördrades, att även den av behovet påkallade svenska litteraturen förvärvades genom köp, då de inhemska tryckalster, som biblioteket erhåller genom boktryckeriernas i lag stadgade leveranser, icke kunna påräknas komma biblioteket tillhanda förrän ett halvt år efter utgivningsåret för att sedan efter leveransernas uppröjande anordnas och tillhandahållas de länesökande. Dessa tryckalster äro dessutom att hänföra till bibliotekets svenska tryckförråd, vars egentliga uppgift torde vara att utgöra ett vetenskapligt studieobjekt, men ej en utlåningsvara, som förr eller senare utslites. I betraktande av dessa förhållanden vill det synas, som om ett förvaltningsbibliotek inom kungl. biblioteket närmast vore att anse som en ny institution, där till och med lokalfrågan väl knappast kunde anses löst ens för den närmare framtiden.

Ej heller torde böra förbises den olägenhet, som ligger däruti att kungl. biblioteket är avlägset beläget från förvaltningens ämbetslokaler. En nära tillgång till litteraturen är ju i allmänhet önskvärd, men hart när nödvändig, när det gäller att mitt under pågående arbete kunna med möjligast minsta tidsutdräkt bringa upp erforderliga litterära hjälpmedel.

För övrigt torde kunna ifrågasättas, huruvida en sådan säruppgift för kungl. biblioteket som den ifrågavarande ej i viss mån skulle verka förryckande på biblioteket i dess övriga verksamhet eller vara till hinder för fullföljande av dess huvudåligganden såsom institution för svensk bokkunskap.

*Riksdagens
bibliotek
som centralt
förvaltningsbibliotek.*

Den biblioteksinstitution, som utom kungl. biblioteket kan ifrågasättas att övertaga ett förvaltningsbiblioteks funktioner, är Riksdagens bibliotek. De fördelar, som kungl. biblioteket enligt riksbibliotekariens utlåtande kan erbjuda, äro i lika om ej högre grad tillfinnandes vid Riksdagens bibliotek, och till dem kunna dessutom här läggas andra, som näppeligen stå att ernå vid kungl. biblioteket.

Riksdagens bibliotek är till sin anläggning visserligen avpassat efter Riksdagens behov, men därmed också lämpligt för hela den centrala förvaltningen. Detta gäller såväl dess allmänna bokbestånd, i vilket, även vad den svenska litteraturen beträffar, nyheten för dagen kan tillhandahållas lånesökanden, som ock den i läsesalarna uppställda referenslitteraturen. Härtill kommer den synnerligen viktiga fördelen att över bibliotekets alla samlingar finnes en systematiskt ordnad, i tryckt form tillgänglig katalog, varigenom den lånesökande snabbt och säkert kan komma till rätta vid sina efterforskningar ävensom utanför biblioteket med lätthet göra sig underrättad om bibliotekets bokförråd. Det torde även vara en gjord erfarenhet, att ett fackbibliotek kan arbeta smidigare, kan tillhandahålla litteraturen lättare och snabbare samt i fråga om utlåning ställa sig mera obundet, än vad t. ex. en allomfattande biblioteksinstitution sådan som kungl. biblioteket kan eller med hänsyn till sin lånepublik bör vara. Allt detta gör, att den som för sina utredningsbehov finner sig i huvudsak hjälpt med det material, som ett fackbibliotek erbjuder, känner sig där mera hemma i litteraturen och utför där en undersökning vida snabbare än i ett stort allmänbibliotek.

Riksdagens bibliotek har också flitigt besökts av tjänstemän från ämbetsverk, andra institutioner och myndigheter samt av ledamöter och tjänstemän i kommittéer och utredningskommissioner, trots att dess bokförråd hållits inom ganska snäva gränser. Man kan således utan överdrift säga, att

detsamma redan i smått fungerat som ett centralt förvaltningsbibliotek, om ock detta enligt reglementsbestämmelsernas ordalydelse ej varit medgivet. Såsom sådant har man också gärna velat betrakta det. När därför Kungl. Maj:t ville göra den litteratur, som på diplomatisk eller annan väg inkommer till utrikesdepartementet, tillgänglig för forsknings- och utredningsändamål, valdes efter vederbörandes hörande, såsom ovan är relaterat, Riksdagens bibliotek till förvaringsort. Därmed ansåg man sig också av densamma kunna draga dubbelt gagn, gagn ej blott vid ärendenas beredning inom ämbetsverken utan även vid deras slutliga behandling inom Riksdagen. Detta är en syn på tingen, som förtjänar att fasthållas och noga beaktas vid lösningen av den här föreliggande frågan.

Det skulle förvisso ej vara välbetänkt, varken sakligt eller ekonomiskt, att icke på en plats, inom en och samma institution söka sammanföra den litteratur, som vore avsedd för statsförvaltningens behov. Men då det av många och lätt insedda skäl, varom ej torde vara nödigt att här orda, ej kan vara tanke på att förflytta Riksdagens bibliotek utanför riksdagshuset, så är vägen till lösning den — försåvitt en lösning i det avseendet skall kunna ske — att utvidga Riksdagens bibliotek och låta det övertaga ett centralt förvaltningsbiblioteks funktioner.

Kunna, frågar man då, utrymmesförhållandena inom riksdagshuset på ett tillfredsställande sätt ordnas, och kan vidare utan olägenhet för Riksdagen dess bibliotek upplåtas på sätt som här ifrågasatts? Innan dessa spörsmål upptagas till besvarande, torde en i kortaste drag gjord historik över Riksdagens bibliotek böra förutskickas.

Riksdagens bibliotek. Historik.

Tiden före 1867.

Riksdagens bibliotek räknar sin tillkomst från riksdagen 1847/48, då beslut fattades om inrättande av ett »Rikets ständers arkiv».

Med anledning av namnet skulle man kunna tro, att det här gällde om ej helt och hållet så åtminstone i första hand ett tillvaratagande och ordnande av de olika ständens arkivhandlingar. Tanken härpå hade varit bragt på tal redan vid riksdagen 1828/30. Men förslaget, som väckts inom ridderskapet och adeln, och som gått ut på att inom riddarhusets arkiv bereda plats och vård för samtliga ständens handskrivna samlingar, hade strandat på de ofrälse obenägenhet för ett dylikt förfarande, i synnerhet som det var förenat med vissa lönekrav för den blivande vårdaren. Man ansåg sig tydligen själv var och en i sin stad kunna och böra taga vård om sina tillhörigheter, och saken hade sedan fått vila. Den ständernas litterära angelägenhet åter, som vid riksdagen 1847/48 fördes fram, och vartill ett av de ofrälse stånden tagit initiativet, rörde sig uteslutande om böcker och andra trycksaker.

Till undanröjande av det hinder för riksdagsärendenas behandling, som förorsakades därav, att inom det hus, varest trenne av riksständerna och alla utskotten, utom bankoutskottet,

hölle sina sammankomster, icke finnes någon för dem gemensamt tillgänglig samling av svenska författningar och rikets ständers vid föregångna riksdagar fattade beslut samt bihangen till riksståndens protokoll, hade prosten C. G. Berlin i motion hos prästeståndet väckt förslag om att ett rum i nämnda hus måtte användas till arkiv- eller biblioteksrum, och varest åtminstone en fullständig samling av författningarna från och med år 1719 samt riksdagshandlingarna från och med år 1809 borde för utskotten och deras tjänstemän finnas att tillgå. Tillika hade motionären lämnat en del anvisningar om huru saken praktiskt skulle kunna utföras.

Statsutskottet, som fått motionen till förberedande behandling, erkände livligt behovet, nyttan och ändamålsenligheten av ett sådant arkivs inrättande. »Den omgång, tidsutdräkt och svårighet», heter det i utlåtandet, »varmed anskaffandet av de för riksdagsärendenas noggranna och fullständiga utredning erforderliga upplysningar om förut vidtagna beslut och meddelade stadganden icke sällan är förenat, utgör onekligen, på sätt motionären anført, ett väsentligt hinder mot riksdagsgöromålens skyndsammare avslutande. Dessutom förleder saknaden av en för varje stånds- och utskottsledamot alltid tillgänglig och lätt åtkomlig samling av äldre och nyare författningar samt riksdagshandlingar icke ringa besvär och svårigheter vid behandlingen och prövningen av den mängd olikartade ärenden, som under varje riksdag förekomma samt då skola handläggas och avgöras. Inhämtandet av den för riksdagsmannakallets vederbörliga uppfyllande nödvändiga kännedom om förhandlingarna under förflutna riksmöten måste alltså, under nuvarande förhållanden, bliva besvärligare och mödosammare, i den mån riksdagarnas antal ökas och de handlingar, varifrån de oundgängligen nödiga upplysningarna skola hämtas, tillväxa. Likaså måste det med varje ny riksdag bliva av allt större vikt och angelägenhet, att de föregående riksdagarnas förhandlingar i oför-

skingrat skick bibehållas och till framtida begagnande förvaras.»

Utskottet ville därför föreslå rikets ständer, att ett särskilt arkiv, bestående av tryckta äldre och nyare riksdagshandlingar samt författningar och lagsamlingar jämte andra hithörande böcker och skrifter måtte inrättas för att till upplysningars erhållande vara att tillgå för representationens medlemmar och de vid riksdagarna anställda tjänstemän. För arkivets bildande borde i första rummet användas de riksdagsprotokoll och utskottsbetänkanden m. fl. tryckta handlingar, som från riksgäldskontoret eller riksståndens kansli-direktioner och rikets ständers bank kunde avlämnas, varförutom man borde söka erhålla erforderliga handlingar av de i kungl. biblioteket och andra publika boksamlingar befintliga duplett-förråd. Sådant, som på nämnda sätt icke kunde förvärfvas, borde anskaffas genom köp, för vilket ändamål föreslogs ett belopp av 1,000 rdr banko att i mån av behov användas. Lämplig lokal borde beredas inom rikets ständers hus, och beträffande ansvar och vård föreslogs, att under riksdagarna expediti-^onsutskottet måtte äga att åt någon bland sina tjänstemän uppdraga bestyret med vården av arkivet samt därvarande böckers tillhandahållande, varemot uppsikten under tiden mellan riksdagarna måtte förklaras tills vidare aligga den bland riksgäldskontorets kommissarier, som skulle hava tillsyn över rikets ständers hus och där befintliga inventarier. Slutligen måtte fullmäktige i riksgäldskontoret, under vilkas överinseende arkivet torde komma att ställas, få sig uppdraget att utarbete och vid nästkommande riksdag inför rikets ständer framlägga förslag till stadgar och bestämmelser för arkivets framtida begagnande.

Utskottets förslag vann ständernas bifall. Vid påföljande riksdag 1850/51 antogs det av riksgäldsfullmäktige då framlagda förslag till »stadganden för riksdagsarkivets vårdande och begagnande». Det hela var avfattat i enlighet med de i

riksdagsbeslutet givna direktiv. Bland bestämmelsernas detaljer må påpekas, att arkivet skulle under riksdagstid hållas öppet varje söckendag kl. 10 f. m.—2 e. m. och kl. 4—6 e. m., sedermera framskjutet till kl. 5—7, med rättighet för riksdagsman samt hos riksständen eller utskotten anställd tjänsteman att under dessa timmar på platsen begagna den där förvarade boksamlingen. Lån utanför lokalen var tillåtet endast för riksständens, utskottens eller utskottsavdelningarnas räkning. Tiden härför var bestämd till högst 14 dagar, och vederbörande sekreterare eller notarie hade att ikläda sig förbindelse för lånet. Utom vid riksdagstid skulle arkivet hållas öppet, då rikets ständers revisorer voro församlade, och boksamlingen för dem vara tillgänglig på sätt och å tid, som riksgäldsfullmäktige efter därom av revisorerna gjord framställning ägde att bestämma.

Vid samma riksdag anmälde fullmäktige, vilka åtgärder för övrigt blivit vidtagna med avseende på det nyinrättade arkivet, och vilka kostnader härpå blivit nedlagda.

Från de av rikets ständer anbefallda offentliga institutioner hade man låtit insamla för arkivet lämplig litteratur, och hos Kungl. Maj:t hade gjorts anhållan om att åtgärder måtte vidtagas i sådant avseende, att arkivet kunde komma i besittning av sådana till dess ändamål hänförliga böcker och skrifter, som antingen redan vore eller därefter bleve på allmän bekostnad från trycket utgivna i juridiska, statistiska eller finansiella ämnen. Härpå hade Kungl. Maj:t den 30 januari 1849 förordnat, att ett fullständigt exemplar av alla de till följd av Kungl. Maj:ts befallning på allmän bekostnad tryckta böcker, vilka vore av det innehåll, att de ansåges kunna utgöra föremål för ifrågavarande arkiv och icke redan till större eller mindre del blivit i riksgäldskontorets förvar avlämnade, måtte genom vederbörande chefers för Kungl. Maj:ts statsdepartement försorg fullmäktige tillställas för att till ovan omnämnda ändamål användas, vilken föreskrift

även komme att iakttagas i avseende å de lika beskaffade handlingar, som framdeles kunde varda på allmän bekostnad utgivna.

Beträffande det av rikens ständer till fullmäktiges disposition ställda anslag av 1,000 rdr banko hade 764 rdr 24 sk. utbetalts för inköpta böcker och kartor samt verkställda bokbinderiarbeten, varförutom en summa av 200 rdr blivit avsedd att användas till arvoden åt de tvänne extraordinarie tjänstemän vid kungl. biblioteket, vilkas biträde fullmäktige i överensstämmelse med rikets ständers föreskrift anlitat i avseende på utgallringar av därstädes befintliga duplettexemplar, som till arkivet kunde överlätas. Följaktligen återstode av anslaget endast 35 rdr 24 sk. För att emellertid fullmäktige måtte bliva satta i tillfälle att tillfullo betala det katalogiseringsarbete, som utförts, ävensom hava medel disponibla för inköp av såväl utkommande svenska arbeten som ock, såvitt tillgångarna medgäve, det förnämsta av vad den utländska litteraturen i till arkivet hörande ämnen erbjöde, ville de hemställa, att ett nytt anslag av 666 rdr 32 sk. måtte av rikets ständer beviljas. Statsutskottet fann, att en särskild anslagssumma borde fortfarande vara ställd till arkivets disposition. Men då anskaffningen av den utländska litteraturens alster, i den vidsträckta omfattning fullmäktiges framställning antytt, syntes kunna och böra undvikas, helst en sådan utsträckning av arkivet, därest den skulle på ett någorlunda tillfredsställande sätt motsvara det därmed avsedda ändamål, ofelbart komme att leda till alltför betydliga kostnader, så ansåg utskottet, att det nya anslaget ej behövde sättas till högre belopp än 500 rdr banko. Denna framställning blev av ständerna godkänd.

Samma summa beviljades sedan vid påföljande riksdag för att vid riksdagen 1859/60 höjas till 800 rdr rmt. Äskandet förnyades vid riksdagen 1862/63, denna gång liksom den närmast föregående genom motion hos ridder-

skapet och adeln. Det omhändertogs vid detta tillfälle av ett synnerligen välvilligt statsutskott. Efter att hava påpekat den lilla boksamlingens stora nytta, tillgänglig som den numera vore ej endast för rikets ständer och deras revisorer utan även för kommittéer, ämbetsverk och enskilda personer, ansåg sig utskottet böra framhålla, att rikets ständer borde ej blott på ett kraftigare sätt än dittills skett sörja för samlingens komplettering och utvidgning »utan ock bereda möjlighet för grundläggande av ett mot tidens fordringar svarande och för representationens behov avpassat bibliotek». Det torde därvid visa sig nödvändigt, att en fullständig plan för biblioteket utarbetades, en plan med hänsyn såväl till dess omfattning och skötsel som ock till dess lokal- och tjänstemannabehov. Utskottet hemställde därför, att ett belopp av 1,600 rdr skulle under tiden intill nästkommande riksdag ställas disponibelt för bibliotekets räkning, ävensom att riksgäldsfullmäktige måtte få i uppdrag att efter ovan angivna grunder utarbeta och för ständerna framlägga plan för bibliotekets omorganisering.

En sådan plan blev visserligen icke av fullmäktige framlagd. Men under de tvenne närmast följande riksdagarna 1865/66 och 1867, alltså vid övergången från det gamla till det nya representationsskicket, ordnades bibliotekets förhållanden och erhöilo den form, som i huvudsak sedan varit bestående.

Angående bibliotekets bokbestånd hade fullmäktige anmält, att i enlighet med den plan, som alltifrån samlingens tillkomst blivit följd, hade anskaffats och uppställt alla från trycket utgivna riksdagsprotokoll med bilagor och bihang, vilka dock för en och annan riksdag ännu icke hunnit att alldeles fullständigas. Därjämte hade hopbragts en från 1569 fortgående allmän författningssamling och anskaffats de flesta lag- och författningssamlingar samt andra arbeten

rörande landets juridiska, ekonomiska, finansiella, statistiska och topografiska förhållanden, vartill komme en icke obetydlig samling kartverk. Genom gåvor hade biblioteket kommit i besittning av en komplett samling av norska stortingets förhandlingar från och med 1814 samt de flesta på norska statskassans bekostnad utgivna statistiska arbeten ävensom danska representationens förhandlingar från och med 1848 och belgiska representantkammarens handlingar under sessionen 1862/63. Frånsett flera hundratal broschyrer rörande frågor, som vid de närmast förflutna riksdagarna behandlats, innehölle boksamlingen för närvarande mer än 3,100 band. Vad som under närmaste tiden borde komma i åtanke vid inköp vore arbeten i svensk historia ävensom viktigare tryckta skrifter och handlingar rörande i synnerhet Norges, men även Danmarks och Finlands författning, allmänna förvaltning och jurisdiktion m. m. Om härtill lades utmärktare utländska författares arbeten i nationalekonomi, trodde fullmäktige sig hava angivit omfånget för bibliotekets utvidgning.

Till bestridande av kostnaderna för inköp och bindning ställdes ett årligt anslag av 900 rdr till bibliotekets förfogande. Ny lokal bereddes i riksdagshusets västra flygel, samma lokal, som sedermera med nödiga utvidgningar fått tjäna som utrymme för biblioteket ända till dess förflyttning till nuvarande plats. Den gamla »arkivlokalen» togs därvid i anspråk för ett verkligt arkiv. Man hade gjort framställning till de respektive stånden, huruvida de icke voro villiga att vid den förestående representationsförändringen överlåta sina samlingar av böcker och handskrivna handlingar helt eller delvis till riksdagens arkiv och bibliotek. Från ridderskapet och adeln kunde man näppeligen vänta ett jakande svar. Prästeståndet var icke heller villigt. Det beslöt att överlämna sin litterära kvarlåtenskap till riksarkivet. Men

från de övriga stånden inkom vad som fanns av både böcker och arkivalier. Av de sistnämnda grundades ett Riksdagens arkiv, som i sig skulle upptaga kommande riksmötens efterlämnade papper och med avseende på vård och förvaltning höra samman med biblioteket. Av trycksakerna åter införlivades de egentliga böckerna med bibliotekets samlingar, riksdagstryck och författningar användes till skapande av ett särskilt utlåningsexemplar samt till grundmaterial för nödiga handbibliotek hos kamrarna och de ständiga utskotten.

Särskild avlönad bibliotekarie ansåg man sig ännu icke behöva anställa. Vården om samlingarna uppdrogs åt en av riksgäldskontorets tjänstemän, som under riksdagstid skulle tillhöra riksdagens kansli och då hava att uppbära arvode på dess stat samt för övrigt såsom gottgörelse få disponera en mindre bostadslägenhet med nödig vedbrand inom Riksdagens hus. Den person, åt vilken uppdraget anförtroddes, var notarien i riksgäldskontoret D. M. Sandahl. I själva verket var det också han, som alltsedan 1858 skött boksamlingen, och som särskilt vid denna bibliotekets ombildning haft arbetet om händer, ett arbete, som fullmäktige i sitt memorial till statsutskottet vitsordade hava skett med nit, ordningssinne och redbarhet.

Tiden från och med 1867.

För ett till stor del nydanat »Riksdagens arkiv och bibliotek», som det numera kallades, fastställde 1867 års riksdag nya stadganden. Här fastslås, att överinseendet över biblioteket tillkommer fullmäktige i riksgäldskontoret. Officiellt stadgas nu, att, såsom i själva verket förut ägt rum, de av Kungl. Maj:t tillförordnade kommittéer äga att mellan riksdagarna efter anmälan hos bibliotekarien begagna sig av arkivets och bibliotekets samlingar. Inköp av böcker bestäm-

mes efter samråd med bibliotekarien av en utav fullmäktige utsedd inspektor. För bibliotekets samlingar är bibliotekarien ansvarig samt skyldig att däröver föra såväl inköpsbok som fullständiga och ändamålsenliga kataloger. Samlingarna inventeras årligen av inspektor.

Boksamlingen. Bokanslag m. m.

Efter här angivna grunder hade biblioteket att för framtiden utvecklas och fylla sitt ändamål. Det årliga anslag för bokinköp och bindning, som ställts till dess förfogande, visade sig mycket snart otillfredsställande. Vid riksdagen 1875 väckte ledamoten av första kammaren F. F. Carlson, tillika bibliotekets inspektor, motion om dess höjande till mer än dubbla beloppet. Genomsnittligt hade under de gångna åren mer än hälften av anslaget förbrukats till bindning. Bibliotekets samlingar företedde stora luckor inom de fack, som där vore företrädda. Det vore uppenbart, att anslagets belopp vore allt för litet. Statsutskott och riksdag biträdde inspektors mening. Beloppet sattes till 2,000 kronor. Vid denna siffra blev det sedan stående vid pass 15 år till 1891, då det höjdes till 3,000 kronor. Bibliotekets samlingar uppgingo detta år till 18,000 volymer. Två gånger sedan dess har anslaget förökats, första gången 1899 till 4,500 kronor för att i någon mån kunna vidmakthålla den året förut mottagna Lorénska stiftelsens boksamling i national-ekonomi och samhällsvetenskap, och senast 1912 till 7,000 kronor, det anslag som för närvarande står till bibliotekets disposition. Enligt den av bibliotekarien vid senaste äskande till fullmäktige gjorda framställning hade anslaget under de trenne senast förflutna åren fördelats på de olika utgiftsposterna ungefär sålunda:

tidskrifter	kr. 1,000: —
periodica och fortsättningsarbeten	» 700: —
nyinköp	» 1,000: —

bindning	kr. 1,500:—
fraktkostnader och diverse utgifter »	300:—
	<hr/>
	Summa kronor 4,500:—

Det är anmärkningsvärt, såsom också bibliotekarien påpekar, huru liten den post är, som stått till bibliotekets förfogande, när det gäller verkliga nyinköp. Den hade också under de senaste åren gått mer och mer ned, beroende därpå att andra konton såsom tidskrifter och bindning stigit. Kostnadsstegringen för bindning hade berott huvudsakligen på höjda tariffer inom bokbindarbranschen, men även av den ökning i bibliotekets årliga accession, som på gåvo- och bytesväg kommit detsamma till del.

Tack vare denna väg är det också som biblioteket, trots obetydliga anslag, kunnat något sänka hålla bokbeståndet vid makt. Utom den nyssnämnda Lorénska stiftelsens donation, som omfattade vid pass 4,000 volymer, hava gåvor ständigt influtit, såsom det huvudsakligaste av svenskt officiellt tryck, gåvor från departementen, från kommittéer, från institutioner, samfund och sällskap samt från enskilda personer. Med icke mindre än 16 av utlandets representantförsamlingar står biblioteket i utbyte av parlamentstryck, med de tre nordiska, Finlands, Norges och Danmarks, dessutom av officiell statistik, författningssamlingar, kommittébetänkanden m. m. På detta sätt har den obetydliga boksamlingen av 1867 så småningom vuxit ut till ett ganska ansevärt bibliotek. Volyantalet för de olika anslagsperioderna ställer sig på följande sätt:

1867	3,100 vol.,
1875	8,200 »
1891	18,000 »
1899	24,500 »
1912	41,000 »

Över hela bokbeståndet har sedan 1877 tryckt systematisk katalog funnits att tillgå. Nämnda år utkom »Förteckning öfver Riksdagens bibliotek», sedermera supplerad med tvenne tillägg av 1880 och 1885. År 1890 utgavs ny helhetsförteckning med tillägg av 1894 och 1897. Vid därpå följande förnyat behov av katalog vidtogs med avseende på dess uppställning en fullständig omarbetning i sammanhang med en genomgående omordning av bibliotekets samlingar. Resultatet blev den förtjänstfulla, nu i bruk varande »Katalog öfver Riksdagens bibliotek», Stockholm 1901, utökad även den med tvenne tillägg, det första av 1906, det andra av 1912. Dessutom lämnar biblioteket meddelanden över den utländska litteraturens förvärv till den genom kungl. bibliotekets försorg årligen utkommande accessionskatalogen för Sveriges offentliga bibliotek.

Stadgar och reglementen.

År 1882 fastställde Riksdagen nya stadgar för biblioteket samt instruktion för bibliotekarien. Båda hade tillkommit närmast med hänsyn till de året förut givna bestämmelser rörande bibliotekariens lön, ställning och tjänsteförhållanden. Sjalva biblioteket beröres av dem endast oväsentligt. Helt officiellt har man emellertid nu utbytt den gamla benämningen »arkiv och bibliotek» mot den korrekta och i tal vanligen begagnade »Riksdagens bibliotek», och i stadgarnas första paragraf anges detsamma omfatta »de böcker, arkivalier och kartor m. m., som finnas dels i sjalva bibliotekslokalen, dels ock i de för Riksdagens och kamrarnas kanslier samt för utskotten avsedda lägenheter».

Öppet-hållande.

Beträffande bibliotekets öppethållande äro bestämmelserna i några avseenden utvidgade. Sälunda skall det under riksdag hållas öppet utom de timmar, som förut varit stadgade, i övrigt å tid, då plenum pågår i någondera kammaren. Den rättighet, som var medgiven statsrevisionen, utsträcker

att gälla även för kyrkomötet. På övriga tider av året, då riksdag, statsrevision eller kyrkomöte icke pågår, skall biblioteket hållas tillgängligt tre söckendagar i veckan å tider, som riksgäldsfullmäktige bestämma. Dessa bestämmelser hava sedan ytterligare utvidgats. 1894 beslöt Riksdagen, att biblioteket under riksdagstid skulle hållas öppet hela dagen i följd från kl. 10 f. m. till kl. 7 e. m. Därtill visade det sig, att biblioteket åtminstone under månaderna september—december, då ett stort antal kommittéer arbetade i riksdags- huset, knappast kunde utan olägenhet hållas stängt någon söckendag, varför Riksdagen ansåg sig böra lämna fullmäktige frihet att ordna denna sak. Enligt deras beslut har biblioteket sedan 1899 hållits under icke riksdagstid öppet varje söckendag med undantag av månaderna juni—augusti, då det varit tillgängligt endast trenne dagar i veckan.

Beträffande tillträde till biblioteket och rättighet att er- hålla lån ur dess samlingar hade fullmäktige i sitt förslag till stadgar 1882 velat göra en utsträckning även i detta hänseende. Man hade velat lämna tillstånd för kommittéer, ämbets- och tjänstemän att, då biblioteket hölles öppet, så- ledes även under pågående riksdag, kyrkomöte eller stats- revision, få på platsen begagna sig av bibliotekets samlingar i den mån, som hinder därigenom icke uppstode för leda- möterna av nämnda korporationer, varjämte rätt skulle stad- gas för dem att mellan riksdagarna kunna erhålla lån även utanför biblioteket.

*Tillträde till
biblioteket.*

Det var en utvidgning, som statsutskott och riksdag ej ville vara med om. Det förklarades i utskottets utlåtande, att Riksdagens bibliotek avsåge endast att tillgodose Riks- dagens och dess delegationers ävensom statsrevisionens och kyrkomötets behov, varjämte detsamma i vissa, uti förslaget angivna fall torde böra, då riksdag icke påginge, tillhanda- hållas även de av Kungl. Maj:t tillsatta kommittéer, enär

arten och föremålet för dessas arbeten ofta med riksdagsarbetet ägde sammanhang. Att därutöver, såsom av fullmäktige föreslagits, även för de tider, då riksdag, kyrkomöte eller statsrevision vore församlad, stadga en rättighet för kommittéer, ämbets- och tjänstemän samt enskilda forskare att av biblioteket sig begagna, syntes dels ej överensstämman med bibliotekets egentliga ändamål dels lätteligen kunna medföra olägenhet för dem, som främst borde äga att anlita biblioteket.

Frågan bragtes åter inför Riksdagen år 1899, dock endast med avseende på lånerätten under tiden mellan riksdagarna. Det kunde väl ej förnekas, yttrade bibliotekarien i sin framställning till fullmäktige, att biblioteket skulle gagna det allmänna i högre grad än nu och detta utan ringaste skada för riksdagsarbetet, om det uttryckligen tillätes såväl de i huvudstaden befintliga ämbetsverk och de vid dem anställda ämbets- och tjänstemän som ock enskilda forskare att *mellan riksdagarna* begagna sig av biblioteket. Tillika hänvisades därtill, att biblioteket genom övertagande av den Lorénska stiftelsens boksamling, som tillkommit för att befrämja socialvetenskapliga studier i vårt land, väl i viss mån vore förpliktat att tillhandahålla sina bokskatter i nämnda avseende. Statsutskottet avstyrkte det av fullmäktige framburna förslaget under anförande av de skäl, som i 1882 års utlåtande åberopats. Utskottets hemställan, mot vilken ledamoten av andra kammaren herr Sixten von Friesen reserverat sig, antogs av båda kamrarna.

Vid frågans behandling i andra kammaren yrkade reservanten, under hänvisning till vad av fullmäktige i deras hemställan blivit anförut, återremiss. Dels genom instämmanden dels genom yttranden fick reservanten understöd av herrar Ernst Carlson, Hammarlund, Fridtjuv Berg och Waldenström. Utskottets talan fördes av herr Pehrson i Törneryd med i huvudsak samma argumentering, som i utskottsbetänkandet

kommit till synes. »Och för övrigt», tillade han som slutkläm, »då det, så vitt jag vet, icke är någon betaget att på de tider, då Riksdagens bibliotek är öppet, begagna sig av detsamma och i bibliotekets lokaler studera och forska så mycket man förmår och behagar, så synes denna anordning vara tillräcklig för att bereda en var tillfälle att taga kännedom om innehållet i Riksdagens bibliotek». Sådant tillträde till biblioteket hade dock av riksdagen 1882 förvägrats och genom något senare beslut i den vägen aldrig auktoriserats. Men här som annorstädes hade bruket skapat lag, och yttrandet blev icke från något håll motsagt. Med 90 röster mot 75, som avgåvos för återremiss, bifölls utskottets hemställan.

I första kammaren talade bibliotekets inspektor, herr Frans Albert Andersson, för fullmäktiges förslag. Han ville fästa uppmärksamhet därpå, att likaväl som de av Kungl. Maj:t tillsatta kommittéer mellan riksdagarna kunde få låna böcker från Riksdagens bibliotek, likaväl borde ock de ämbetsverk, som på Kungl. Maj:ts befallning hade att avgiva utlåtanden över sådana kommittéers förslag, kunna få boklån från detta bibliotek. Både kommittéer och ämbetsverk arbetade ju för samma sak, för utredning av en fråga, som vore av vikt för staten. Man hade sagt, att ämbetsmännen kunde få låna i kungl. biblioteket. Men talaren tillät sig fästa uppmärksamheten därpå, dels att detta bibliotek vore avlägset beläget från statens ämbetsverk, dels att Riksdagens bibliotek numera i avseende å statsvetenskaplig litteratur vore mycket bättre försedd än det förra. Därtill ville talaren framhålla, att, då den Lorénska boksamlingen överlämnades till Riksdagens bibliotek, det ej kunde vara meningen, att densamma skulle begravas, utan tvärtom göras tillgänglig för studieändamål. Talaren yrkade återremiss. Härtill genmälde å utskottets vägnar herr Hugo Tamm, att, så vitt av handlingarna framginge, hade Lorénska stiftelsen fäst endast det villkor vid

donationen att den bransch av vetenskapen, som den representerade, skulle förkovras genom nya inköp. På den grund hade utskottet också hemställt om en ökning av anslaget till bokinköp. Vad frågan för övrigt beträffade, så vore Riksdagens bibliotek ett litet bibliotek, ursprungligen avsett för Riksdagen och kommittéer, och borde tills vidare åtminstone så få vara. Efter ett kort yttrande av herr Wærn, var denne förenade sig med herr Andersson i yrkande av återremiss, godkändes utskottets hemställan av kammaren utan votering. Sedan dess har frågan icke förr än nu förts på tal inom Riksdagen.

Tjänstepersonal. Beträffande bibliotekets tjänstepersonal är följande att anföra. Såsom redan ovan är omförmält, sköttes boksamlingen under riksdagarna före 1867 av en bland expeditionsutskottets tjänstemän, vanligen registratorn, och mellan riksdagarna skulle tillsynen utövas av en av riksgäldskontorets kommissarier. Från och med 1867 uppdrogs vården hela året om åt en av riksgäldskontorets tjänstemän. Han hade sin tid fördelad mellan tjänsten här och i biblioteket på sådant sätt, att han mellan riksdagarna tjänstgjorde i kontoret och därifrån erhöll lön, men under riksdagstiden tillhörde Riksdagens kansli och uppbar arvode på dess stat, varförutom han åtnjöt förmånen av fri bostad med vedbrand i Riksdagens hus. Det kontanta arvodet från Riksdagen utgick i form av dagtraktamente, i början till ett belopp av 8 rdr 25 öre, men sedermera, från och med 1875, höjt till 10 kronor.

Emellertid växte biblioteket ut och hölls öppet på bestämda tider även mellan riksdagarna. De tilltagande göromålen för vårdaren kunde alltför väl anses motivera en fast avlönad, på ordinarie stat uppförd bibliotekarie. Vid riksdagen 1881 var också förslag härom väckt utan att nu helt genomföras. Därtill kom den omständigheten att bibliotekarien Sandahl i

egenskap av notarie och registrator i riksgäldskontoret allt sedan 1874 varit förflyttad på indragningsstat med rättighet för honom att fortfarande uppbära den enligt då gällande avlöningsstat honom tillkommande lön av 3,000 kronor, men med skyldighet att, om fullmäktige sådant påkallade, åter inträda i tjänstgöring. Befattningen vid Riksdagens bibliotek fick därför fortfarande stå på extraordinarie stat, men med den anordning och förbättring i avseende på dess löneförmåner, att till den lön, som innehavaren åtnjöt från riksgäldskontoret, lades ett årsarvode av 2,000 kronor jämte rätt till semester samt den redan förut innehavda förmånen av fri bostad.

Så stod saken till Sandahls frånfälle, som inträffade i december 1883. Det blev då nödvändigt att vidtaga en fullständig omreglering av tjänsten, så mycket mer som den för bibliotekarien upplåtna bostadslägenheten behövde tagas i anspråk för bibliotekets räkning. Bibliotekariesysslan blev nu genom beslut av riksdagen 1884 en befattning på ordinarie stat. Efter en jämförelse mellan denna och bibliotekarietjänst vid kungl. biblioteket sattes lönen något lägre, än vad som var bestämt för den sistnämnda. Beloppet fastställdes till 4,000 kronor, därav lön 2,500 och tjänstgöringspenningar 1,500, jämte ålderstillägg å 500 kronor efter 5 år. Avsikten med den nya befattningen var, att dess innehavare skulle helt ägna sig åt bibliotekets skötsel. Men för det fall att biblioteksgöromålen icke komme att lägga beslag på hela hans tjänstetid, föransåttade statsutskottet, att i reglementet för riksgäldskontoret infördes den bestämmelsen, att bibliotekarien vore skyldig att utan ersättning lämna det biträde, som fullmäktige kunde av honom påkalla vid göromål för riksgäldskontorets räkning. Man hade, såsom av utlåtandet framgår, särskilt tänkt på hans biträde vid det då pågående stora registerarbetet över riksdagens protokoll och handlingar. Bestäm-

melsen kvarstod därefter ända till 1901, utan att då sedan många år tillbaka haft någon praktisk tillämpning.

Sjutton år efter denna, den första ordinarie statens fastställelse, då boksamlingen mer än fördubblats, och göromålen vid biblioteket i många avseenden vuxit, ansågos bibliotekariens löneförmåner böra något förbättras. I fullmäktiges framställning till statsutskottet vid riksdagen 1901 heter det, att hans tjänsteåligganden numera till beskaffenhet och mängd torde kunna anses fullt motsvara bibliotekariernas vid kungl. biblioteket, och det syntes därför billigt, att han i fråga om avlöningsförmåner likställdes med dem. En reglering gjordes efter den principen, som sedermera vid inträffande ändringar i huvudsak efterföljts. Avlöningen utgår för närvarande med 5,800 kronor, därav lön 4,000, tjänstgöringspenningar 1,800, jämte tvenne ålderstillägg, vardera å 500 kronor efter respektive 5 och 10 år.

Med tiden visade det sig nödvändigt att bereda bibliotekarien hjälp i arbetet. Den kom först i form av extra biträde vid särskilt förevarande behov, men från och med 1895 anställdes stadigvarande amanuens under riksdagstid, en åtgärd som särskilt föranleddes av beslutet om bibliotekets öppethållande hela dagen under pågående riksdag. Behovet av en amanuens även för den övriga delen av året gjorde sig emellertid allt mer och mer kännbart, särskilt efter inflyttningen i den nya, vitt utbredda lokalen i det nya riksdagshuset. Frågan var då också på tal, men fullmäktige »trodde att åtminstone ännu en tid inrättandet av en sådan ny tjänst kunde undgås, och behovet med mindre kostnad tillgodoses». Denna mindre kostnad kom att utgöras av ett årligt anslag av 1,000 kronor för beredande av biträde åt bibliotekarien. Med samma motivering för avslag möttes en förnyad anhållan från biblioteket 1912, ehuru man förordade bokanslagets förhöjande ävensom erkände, »att man ej längre torde kunna undgå att bereda bibliotekarien biträde under hela

året av en bildad bibliotekstjänsteman». I stället för inrättande av en ny tjänst höjdes biträdesarvodet till 3,000 kronor, varjämte amanuensbefattningen under riksdagstid fick bestå, ehuru med förminskat arvode.

Avlönad vaktmästare har från och med år 1869 varit anställd vid biblioteket. Avlöningen utgick i form av dagtraktamente under riksdagstid till ett belopp av 2 rdr 50 öre, som sedan 1875 höjdes till 3 kronor. I staten av 1884 är tjänsten uppförd som ordinarie med samma löneförmåner som för vaktmästare vid riksgäldskontoret. Som gottgörelse för den förlängda tjänstgöringsskyldighet, som blev en följd av bibliotekets öppethållande hela dagen under riksdagstid, har tjänsteinnehavaren allt sedan 1895 uppburit särskilt dagarvode, under första tiden kr. 1: 50, sedermera förhöjt till kr. 2: 50. Efter inflyttningen i nya riksdagshuset måste arbetskrafterna även på denna post stärkas. En extra vaktmästare anställdes, som sedermera tjänstgjort under de tider av året, då biblioteket dagligen hållits öppet.

Vad slutligen beträffar bibliotekets lokalförhållanden, är även i det avseendet ett och annat av intresse att anteckna. Det var en för tidens förhållanden och den dåvarande boksamlingens storlek jämförelsevis god lokal, som bereddes biblioteket i det nyinredda riksdagshuset 1867. Där funnos också icke så få möjligheter till utvidgning, vilket gjorde, att biblioteket, trots en tillväxt, som man helt visst från början icke beräknat, här kunde finna utrymme under en tid av vid pass 40 år. Mot slutet av denna tid började det dock bliva trångt, och man gladde sig åt, både besökande och tjänstepersonal, att få övergå till bättre förhållanden i det nya riksdagshuset. Tyvärr hotade förhållandena här att icke bliva bättre, än mindre de bästa.

Lokalförhållanden.

Vid planeringen av bibliotekets lokal inom det nya riksdagsbygget hade ingen bibliotekssakkunnig blivit hörd. Saken

hade emellertid börjat att diskuteras inom intresserade riksdagskretsar, och nu, då hela lokalen i det närmaste var färdig med undantag av inredning och dylikt, visade det sig vid en närmare granskning, att densamma varken till utrymme eller anordning kunde tillfredsställa ens måttliga fordringar. Riksdagshuskommitterade fingo så taga frågan under omprövning, och den drogs även motionsledes fram inför Riksdagen.

På sådant sätt vann biblioteket en betydande utvidgning av den tillämnade lokalen. Den hade varit avsedd att omfatta bibliotekets nuvarande stora läsesal och en del av det intill densamma liggande magasinet, vidare den i husets huvudvåning belägna boksalen med därtill hörande galleri samt dessutom ett här befintligt rum avsett för expedition samt bibliotekets alla arbetsbehov, varjämte i husets attik- och vindsvåning skulle beredas utrymme för mera sällan i bruk varande litteratur. Bokmagasinet utökades nu med tvenne, från riksgäldskontorets lokal tagna rum, och med läsesalen förenades den s. k. vicevärdens våning, varigenom vunnos en mindre läsesal, det nuvarande »tidskriftsrummet» samt expeditions-, arbets-, pack- och vaktrum. De i huvudvåningen avskilt belägna rummen blevo därvid biblioteket fråntagna. Det mindre lades till andra kammarens talmanslokal, och det större inrättades till handbibliotek för kamrarna.

Med avseende på utrymme voro härmed de väsentligaste behoven tillfredsställda, men lokalens hela anordning, läge och förhållandet mellan rummen inbördes kunde föga motsvara de fordringar man ställer på ett bibliotek. Erfarenheten har också visat, att olägenheterna ej varit ringa.

Lokalens utbreddhet gör det i allmänhet svårt att med den ringa tjänstepersonal, över vilken biblioteket förfogar, kunna snabbt och tillfredsställande sköta den i många avseenden krävande expeditionen. Därtill kommer, att expedi-

tions- och arbetsrum äro avlägset belägna från bokmagasinet, och att kommunikationen dem emellan går genom läsesalarna. Vidare finns ej och kan ej heller anordnas från expeditionen direkt förbindelse med korridor och förstuga. Följden härav är, att besökande måste gå genom läsesalarna eller åtminstone den ena av dem för att komma in till expeditionen, att vaktmästarna måste använda samma väg för att mottaga en order, och att läsesalarna stundligen trafikeras av tjänstepersonalen för böckers framtagande från bokmagasinet. Huru härav de besökande i läsesalarna störas, faller av sig självt, även med iakttagande av all nödig försiktighet från tjänstepersonalens sida.

Att i möjligaste mån få dessa olägenheter avhjälpda är en angelägenhet, som, även i betraktande av bibliotekets ställning såsom enbart Riksdagens, torde böra tagas under övervägande.

Utvidgning av Riksdagens bibliotek till ett centralt förvaltningsbibliotek.

Lokalfrågan.

Såsom en första uppgift för sin utredning hava sakkunniga tagit lokalfrågan under ingående prövning för att såmedelst komma till kännedom om, huruvida möjlighet finns att inom Riksdagens hus anordna lämpliga lokaler för ett till centralt förvaltningsbibliotek utvidgat Riksdagens bibliotek. De hava därvid å ena sidan sökt väga bibliotekets krav mot andra inom Riksdagen kända behov av ökat utrymme, å den andra sökt utfinna en plan för tillgodoseende av bibliotekets behov av en i möjligaste måtto biblioteksmässig lokal. Dit hör utom tillfredsställande inredning och reserverat utrymme för framtida tillväxt en praktisk anordning av rummen till läge och förhållande sins emellan.

De oundgängligaste fordringarna i sistnämnda hänsende äro:

1) att de besökande komme direkt från tamburen in i expeditjonsrummet och måste passera detta för att nå läsesalarna, varigenom de i läsesalarna arbetande icke skulle störas och kontroll över de besökande lättare än nu kunde upprätthållas;

2) att bokmagasinet förlades i största möjliga närhet av expeditjons- och arbetsrummen antingen bredvid eller bakom dessa eller också över eller under; samt

3) att särskild ingång kunde upplåtas åt sådana besökande, som icke tillhöra Riksdagen.

Vid riksdagen 1913 framlade fullmäktige i riksgäldskontoret i skrivelse den 30 januari detta år inför bankoutsrottet förslag rörande vissa dispositioner och ändringar av lokalerna i Riksdagens hus. Som detta förslag ansågs kunna beröra sakkunnigas uppdrag, lämnades dem av utskottet tillfälle att få yttra sig över fullmäktiges framställning. I densamma hade bland annat föreslagits, att för beredande av tillfredsställande lokal åt Riksdagens särskilda utskott borde tagas i anspråk den lägenhet, som för närvarande disponeras för justitieombudsmansexpeditionen, varvid således för denna expedition måste anskaffas annan lämplig lokal utanför Riksdagens hus.

Det yttrande, som sakkunniga i skrivelse den 28 februari häröver avgåvo, utmynnade däri att för ett eventuellt till förvaltningsbibliotek utvidgat Riksdagens bibliotek borde ställas disponibla justitieombudsmansexpeditionens lokal jämte de under andra kammarens sessionssal i jord- och källarvåningarna belägna magasinrummen, varvid i utbyte skulle kunna överlåtas för Riksdagens andra utrymmesbehov bibliotekets åt Drottninggatans förlängning belägna magasinlokal.

Den plan härför, som sakkunniga redan då kunde i huvuddrag framlägga, och som sedermera i detalj närmare utförts, ter sig på följande sätt.

De nuvarande läsesalarna förbliva orubbade. Expeditionslokalen utvidgas med det intill densamma liggande arbetsrummet, till vilket direkt ingång leder från tamburen. Som arbetsrum m. m. anordnas justitieombudsmansexpeditionens lägenhet. Den är för ändamålet synnerligen lämplig såväl med avseende på utrymme som särskilt därutinnan att den är nära belägen både expedition och blivande bokmagasin, vartill kommer att den medelst korridorernas framdragning

över den mellanliggande förstugan kan med lätthet förenas med biblioteket. Till skriv- och kollationeringsrum, varav biblioteket i hög grad är i behov, inredes det lilla rum, som nu sammanbinder bokmagasin och läsesal. Bokmagasinet förlägges till den i plan med biblioteket under andra kammaren belägna arkivlokal, som för närvarande är upplåten åt justitieombudsmansexpeditionen, samt till de bredvid jämte en och två trappor under belägna magasin, vilka nu användas till förvaringsrum för kommittébetänkanden och riksdagstryck. Tillträde till denna lokal finns från justitieombudsmansexpeditionens tambur, och en andra bekväm ingång kan utan svårighet beredas från bibliotekets korridor, mitt emot ingången till den blivande expeditionslokalen. Huvudingången till biblioteket blir den nuvarande uppgången från Drottninggatans förlängning till justitieombudsmansexpeditionen i husets sydvästra hörn, och denna uppgång kan, om så önskligt är, avstängas från annat bruk. Genom trappan, som leder till kamrarnas handbibliotek, äga Riksdagens ledamöter såsom hittills direkt förbindelse med biblioteket.

I gengäld mot de tre arbetsrum från justitieombudsmansexpeditionen, varmed bibliotekets utrymme komme att förökas, kunde biblioteket avstå fyra av de ljusa åt Drottninggatans förlängning belägna rum, som nu användas till bokmagasin, och som tillsammans hava en golvyta av 125 kvadratmeter förutom tillhörande särskild korridor och tambur av 95 kvadratmeter. Rummens storlek och läge med särskilda bekväma ingångar synas göra dem synnerligen passande till tvenne utskottslokaler.

Hur ställer sig, frågar man då, utrymmet för boksamlingarna i de här anvisade lokalerna? Enligt av arkitekten Aron Johansson verkställd beräkning kunna själva magasinerna inrymma en hyllängd av minst 3,072 längdmeter, varvid såsom jämförelse må nämnas, att det nuvarande bokmagasinet rymmer endast 1,710. Med hyllängderna i läsesalarna och

det ovanför kamrarnas handbibliotek belägna galleriet, utgörande i de förra 302, i det senare 226 meter, skulle alltså biblioteket komma att disponera en hyllängd av 3,600 längdmeter. Detta ger efter den gängse beräkningen av 30 längdmeter för 1,000 volymer plats för 120,000 volymer. Bibliotekets volymantal uppgår för närvarande till 42,500. Den årliga tillväxten utgör vid pass 1,500 volymer, och biblioteket skulle sålunda vid utgången av år 1914 omfatta ungefär 45,000 volymer och alltså upptaga en hyllängd av 1,350 längdmeter. Förutsatt att biblioteket vid nämnda tid utvidgades till ett centralt förvaltningsbibliotek, och att den årliga tillökningen därefter sättes så högt som till 3,000 volymer, skulle emellertid utrymme vara berett framåt, räknat från år 1915, för 25 år. Och när man kommer därhän, får man gripa till husets vindsutrymmen. En inredning endast av den del av vinden, som sträcker sig från husets sydvästra hörn efter syd- och ostsidan fram till dess mittelparti, och som därtill kan ställas i bekväm förbindelse med biblioteket medelst den redan här befintliga hissen, skulle i och för sig ge ett utrymme åt, lågt beräknat, 100,000 volymer eller för en tillväxt under ytterligare 33 år efter ovan gjorda beräkningsgrunder. Om också dessa beräkningsgrunder i framtiden i följd av oförutsedda tillväxtförhållanden icke skulle visa sig hållbara, så torde emellertid få anses ådagalagt, att ett till numerären avsevärt stort bibliotek kan på ovan angivna sätt inrymmas i Riksdagens hus, utan att man egentligen behöver inkräkta på dess verkliga rumsförhållanden.

Vid ovan angivna beräkningar av det erforderliga utrymme har hänsyn tagits endast till den normala årliga förökning biblioteket kan förväntas erhålla. Härutöver måste emellertid utrymme beräknas för den litteratur, som kan komma att tillföras biblioteket därigenom att en del av de centrala verkens nuvarande bokbestånd införlivas med biblio-

teket. Då vid denna centralisering, såsom förut framhållits, betydande undantag måste göras, i det att vissa ämbetsverk alldeles lämnas ur räkningen och de övriga få behålla erforderliga handbibliotek, torde man, om dessutom tages i betraktande, att en stor del av den litteratur, som på nämnda väg skulle kunna erhållas, förut finnes inom biblioteket, icke hava anledning antaga, att ifrågavarande accession kommer att erhålla synnerligt stor omfattning. Säkerligen kommer den icke att överstiga några tiotusental volymer. Om för densamma beräknas en hyllängd av 600 meter, utöver förut angivna utrymmen, torde man därför vara på den säkra sidan.

Genom bibliotekets övertagande av magasinrummen för kommittébetänkanden och riksdagstryck måste utrymme för detta förråd beredas på annat håll. Sakkunniga hava funnit, att plats för detsamma finnes i husets vindar, vilka delvis börjat att för detta ändamål utnyttjas. Därtill må framhållas, att genom en rationell inredning av de lokaler, som ligga under första kammarens plenisal, och som motsvara de här ovan nämnda, om ock i mindre skala, stora utrymmen skulle kunna göras disponibla att i här berörda avseende användas. För närvarande tjäna dessa lokaler till förvaringsrum för riksgäldskontorets arkivalier.

Det utseende den nya bibliotekslokalen skulle komma att få, ävensom översikt av rummens disposition, läge och förhållande till varandra, torde bäst framgå av här som bil. 4 vidfogade, av arkitekten Aron Johansson utförda skiss.

De byggnadsåtgärder, som bleve en följd av här framlagda förslag, skulle huvudsakligen bestå i att uppsätta några mellanväggar och utföra ett par muröppningar. Kostnaderna härför hava av sakkunnig person, såsom av bil. 3 framgår, beräknats till 2,439 kronor.

Vad beträffar inredningen av den nya magasinlokalen och därav föranledda kostnader, ställa sig förhållandena på föl-

jande sätt. Det är givetvis ej behöfligt, att hela magasinet omedelbart tages i anspråk för bibliotekets räkning och härför inredes. Det torde vara nog, att inredningen avser en tid framåt av 10 år, varvid jämväl den fördel vinnes, att en del av det nu i lokalen befintliga förråd av riksdagstryck m. m. kan tillsvidare få orubbat kvarstå. En dylik inredning, som enligt ovan angivna grunder bör i hyllängd omfatta 2,325 längdmeter, utföres på sådant sätt, att det nuvarande bokmagasinets järninredning överflyttas i det nya samt, då denna ej rymmer mer än 1,400 meter, tillökas med erforderliga 925 meter. För denna tillökning har det emellertid syns sakkunniga, att en dyrbar järnkonstruktion ej behöver användas, utan att det hela kan på ett fullgott sätt utföras i trä. Samtliga härför belöpande kostnader hava, såsom av bil. 3 framgår, beräknats till 7,570 kronor.

Befarad olägenhet av bibliotekets gemensamhetsställning.

Ett andra spørsmål är, huruvida olägenhet kunde tänkas uppstå för Riksdagen därigenom att dess bibliotek i utvidgat skick gjordes tillgängligt även för den centrala förvaltningen.

Innan saken närmare skärskådas, torde det vara av intresse att se, om utlandet i detta avseende har något av vikt att lära.

Parlamentsbiblioteken i Europa äro i allmänhet jämförelsevis unga bibliotek och till följd därav ej heller så synnerligen omfattande. De hava anlagts som handbibliotek för representationerna och i allmänhet avsetts till bruk endast för dem. Men i och med att de vuxit ut och samlat, i många fall, det bästa av litteraturen inom förvaltning och juridiktion, stats- och samhällsvetenskap m. m., hava de självsagt blivit eftersökta bokhårdar för administrationens

Förhållanden i utlandet.

män och forskaren inom facket. Trots reglementariska bestämmelser hava de utomstående trängt sig in. Det är en erfarenhet, som gjorts i alla parlamentsbibliotek. Till och med i de större länderna äger ett sådant förhållande rum. Och dock har man här i regel haft råd och lägenhet att skapa särskilda bibliotek vid administrationens flesta departement, så vitt man icke gått medelvägen och sökt sammanföra de mera likartade till ett gemensamt centralt förvaltningsbibliotek. Det förra är t. ex. förhållandet i Frankrike, Preussen och den tyska riksförvaltningen, det senare i Österrike, varest Die administrative Bibliothek des Ministerium des Innern vuxit ut och nu fungerar som ett dylikt sammanfattande förvaltningsbibliotek. Det omfattar för närvarande vid pass 120,000 volymer och äger rätt till friexemplar av allt österrikiskt tryck.

Det är att märka, att centraliseringsidén tenderar att även vid de stora ländernas biblioteksväsen tränga sig fram. Det blir det ena eller andra av administrationens många bibliotek, som får övertaget. I Berlin t. ex. vid den tyska riksförvaltningen torde Bibliothek des Kaiserlichen Patentamts jämte Bibliothek des Reichsamts des Innern, som nu båda gå vida utanför sina ursprungliga bestämmelser, komma att bli centralförvaltningens egentliga bokhårdar.

I de flesta mindre länder däremot, varest nämnda anordningar icke låtit sig genomföras, och där departementens och ämbetsverkens små bokförråd icke gjort till fyllest, hava parlamentsbiblioteken fått stå förvaltningen till tjänst.

I ett land har man tagit steget fullt ut och inrättat ett gemensamt bibliotek för förvaltning och representation. Det är Schweiz. Dess Eidgenössische Zentrallbibliothek är ett bibliotek för såväl regeringen, Bundesrat med därtill hörande förvaltningsorgan, som också den kantonala representationen, Bundesversammlung, således för republikens alla centrala organ, om man visserligen undantar högsta domstolen,

Bundesgericht, som har sitt säte i Lausanne, och som där skapat för sina behov ett förhållandevis gott juridiskt bibliotek.

Eidgenössische Zentralbibliothek administreras genom regeringen och sorterar närmast under dess inre departement. Det är inrymt i Bundesrathaus och omfattar för närvarande vid pass 60,000 volymer. Det årliga anslaget för bokinköp är satt till 7,000 fr., tjänstemännens antal uppgår till tre personer. Biblioteket hålles öppet under den för förvaltningen bestämda tjänstetiden. Allmänheten har icke tillträde, men den enskilde besökaren får här liksom överallt annorstädes vid parlamentens bibliotek för forskningsändamål anlita dess samlingar. Reglementet föreskriver, att undantagsvis kan den enskilde forskaren beviljas tillträde särskilt med avseende på sådan litteratur, som icke finnes att tillgå i annat offentligt bibliotek. Det må tilläggas, att den här prövade gemensamhetsanordningen för parlament och förvaltning befunnits god, och att för ledamöterna av Bundesversammlung inga olägenheter visat sig.

På andra håll bland de mindre nationerna är förhållandet enahanda som hos oss. Och överallt mötes man av beklaganden över huru otillfredsställande bokförhållandena äro, men huru kostsamma de ändock ställa sig.

Rörande våra grannländer förtjänar ett och annat sitt särskilda påpekande. I reglementet för det norska stortingets bibliotek är stadgat, att biblioteket får begagnas av stortingsmän, offentliga och kommunala tjänstemän, vetenskapsmän och andra, för så vitt de för bibliotekarien ådagalagt nödvändigt behov därav. Biblioteket begagnas också ganska flitigt av förvaltningens tjänstemän, särskilt departementens. Departementen hava dock i regel sina egna boksamlingar, som emellertid, om man undantar dem vid lantbruksdepartementet och justitiedepartementet, särskilt det sistnämndas avdelning för fängelseväsen, äro ganska obetydliga och därtill mindre väl skötta. De

förestås vanligen helt officiellt av någon bland sekreterarna, som i regel betraktar vårdarskapet som en besvärande pålaga, med det resultat att boksamlingen icke vårdas. Inom bokintresserade kretsar har man där som här funnit, att representationens bibliotek borde göras till ett bibliotek för hela centraladministrationen. Svårigheten härför ligger dock i lösningen av utrymmesfrågan.

Samma förhållanden och samma syn på tingen möter man i Danmark. Av förvaltningens strödda boksamlingar äro emellertid några ganska betydande. Särskilt gäller detta det statistiska departementets, som omfattar vid pass 30,000 volymer. För en önskvärd centralisering torde här de lokala svårigheterna kunna undanröjas, när framdeles rigsdagen och därmed även dess bibliotek flyttar in i det återuppståndna Christiansborgs slott.

Om förhållandena i Finland har lantdagens bibliotekarie lämnat en del upplysningar. Han meddelar däri bland annat, »att de centrala verken icke i allmänhet, lika litet de skilda expeditionerna i kejs. senaten som de övriga centralstyrelserna, såsom medicinalstyrelsen, järnvägsstyrelsen, lantmäteristyrelsen o. a. torde äga några nämnvärda boksamlingar. Endast författningssamlingen, officiell statistik, något uppslagsverk och ett eller annat arbete, hörande till resp. styrelses bransch, utgör i de flesta fall deras handbibliotek. Några ha mindre årliga anslag för inköp av litteratur, andra ej. Ett undantag utgör överstyrelsen för skolväsendet, som har ett något vidlyftigare bibliotek, med ett årligt anslag av 1,000 mk. för inköp. Finlands lantdags bibliotek, som från och med år 1907 blivit på ny fot istånd-satt och betydligt utvidgat, och till vilket under bl. a. de två senaste åren inköpts böcker för c:a 20,000 mk. årligen, har därför också alltid stått öppet för ämbets- och tjänstemännen. Men avsikten har dessutom varit att utvidga biblioteket till ett allmänt bibliotek, vilket under vissa villkor

stode öppet för alla. Så har förhållandet i praktiken också gestaltat sig, och avsikten är, att i det reglemente för biblioteket, som just för närvarande är under utarbetande, uttryckligen inrycka en bestämmelse härom. Detta har visat sig vara så mycket mera av behovet påkallat, som den statsvetenskapliga och socialpolitiska litteraturen är ytterst knapphändig representerad i vårt enda större offentliga bibliotek, universitetsbiblioteket, och lantdagens bibliotek, såsom ett specialbibliotek särskilt på detta område, sålunda går ett länge närt önskningsmål till mötes.»

Hos oss har, såsom redan av framställningen härovan rörande bibliotekets historia framgått, Riksdagen aldrig velat officiellt lämna tillträde till sitt bibliotek åt utomstående. När undantag härifrån gjordes beträffande kungl. kommittéer, motiverades också denna åtgärd därmed, »att arten och föremålet med dessas arbeten ofta med riksdagsarbetet ägde sammanhang». Men Riksdagen har låtit bero vid att medgivanden i den riktningen gjorts vid sidan av stadgarna.

*Riksdagens
ställning till
frågan.*

Det är ock ett känt förhållande, att såväl tjänstemän som enskilda forskare haft tillgång till biblioteket och fått låna ur dess samlingar redan från de första åren av dess tillvaro och så allt framgent, ett förhållande som även då och då kommer till synes i Riksdagens handlingar. Så t. ex. heter det i statsutskottets utlåtande med anledning av anslaget höjande år 1863, att riksdagsarkivets bokförråd »är tillgängligt ej allenast för rikets ständer och deras revisorer, utan även för tillsatta kommittéer, allmänna ämbetsverk samt enskilda personer». Och år 1881, då fråga var om fast lön för bibliotekarien, refererar utskottet i sitt utlåtande fullmäktiges yttrande, vari det förklaras, att i den mån biblioteket vuxit och till följd därav blivit mera gagnande, har detsamma, ursprungligen avsett endast för Riksdagens, statsrevisorer och kommittéers behov, allt mer och mer anlitats

även av ämbetsverken, och detta ej mindre på grund av dess närbelägenhet utan även och huvudsakligen till följd därav att det i åtskilliga frågor av synnerlig vikt för ämbetsverken innehåller en rikhaltig och i vissa grenar den inom riket fullständigaste samling arbeten. Och det tilläggas, att om biblioteket ej mindre för de kommittéer, vilka numera icke sällan anlita dess böcker och handlingar, än även för ämbetsverken skall bliva av verksamt gagn, måste detsamma vara tillgängligt åtminstone några timmar varje söckendag även under den tid, då Riksdagen icke är samlad.

Det är endast, när det gäller ett reglementariskt fastslående av detta bruk, som Riksdagen icke velat vara med om att giva sin sanktion. Man har icke ansett sig böra stadga rätt för ett inträngande bruk, som man fruktat kunna bliva till förfång för Riksdagens ledamöter och själva arbetet vid Riksdagen. Det kan förvisso icke heller bestridas, att denna fruktan vore berättigad, om lånerätten utsträcktes i vidaste bemärkelse, till såväl ämbetsverk som enskilda, d. v. s. hela allmänheten. Men det kan å andra sidan lika säkert sägas, att inga olägenheter skulle uppstå därav att samma rätt officiellt beviljas ämbetsverken som de kungl. kommittéerna, d. v. s. rätt till boklån under tiden mellan riksdagarna. Erfarenheten har visat detta. Ämbetsverken hava lika flitigt som kommittéerna begagnat sig av biblioteket, och boklån hava med vissa förbehåll beviljats båda parterna till och med under pågående riksdag. Men har detta utan olägenhet kunnat ske under nuvarande förhållanden, så är risken givetvis så mycket mindre, om bibliotekets ställning blir en annan, om det till hela sin omfattning kommer att utvidgas, dess bokförråd ökas, och utlåningen till de utanför Riksdagen stående ordnas så att för Riksdagen befarade olägenheter måtte undvikas.

*Bestäm-
melsor.*

Under hänsyn härtill bör stadgas företrädesrätt för Riksdagen i fråga om lån, och det bör tillses, att av den särskilt

anlitade, mera kuranta litteraturen, såsom riksdagshandlingar, författningar, officiell statistik, lageditioner, handböcker o. s. v., finnas två eller flera exemplar, ett förhållande, som redan nu i icke ringa utsträckning äger rum.

Med iakttagande härav bör biblioteket på ett fullt tillfredsställande sätt kunna tjäna både Riksdagen och den centrala förvaltningen. Däremot anse sakkuniga, att tillträdes- och lånerätt icke bör stadgas för enskilda. Det har visserligen ifrågasatts, att ett utvidgat Riksdagens bibliotek skulle med lämplig avvägning göras tillgängligt jämväl för enskilda forskare. Att stadga i den riktningen vore dock att öppna väg för allmänheten. Och därom kan aldrig bliva tal. Biblioteket bör hava karaktären av ett Riksdagens och den centrala förvaltningens bibliotek och inriktas helt på de uppgifter, som det i denna egenskap har att fylla.

Under sådana förhållanden lär man icke hava att befara, att litteraturen genom en vidlyftig utlåning skall frånryckas Riksdagen och dess delegationer. Några verkliga olägenheter torde näppeligen komma att visa sig, men helt visst kan förväntas, att avsevärda fördelar skulle beredas även Riksdagen genom ett utvidgat, till innehåll och anordning väsentligt förbättrat bibliotek.

Organisation.

Utvidgningen av Riksdagens bibliotek till ett centralt förvaltningsbibliotek förutsätter givetvis vissa ändringar i nuvarande organisation med avseende på såväl bibliotekets ställning, befogenhet och omfattning som ock dess styrelse och tjänstepersonal.

Det ligger i begreppet »centralt förvaltningsbibliotek», att ett sådant skall i bok- och litteraturavseende vara ett sammanfattande organ för hela den centrala förvaltningen. Detta *Centralisation.*

innebär bland annat, att inom biblioteket böra i princip sammanföras förvaltningens strödda boksamlingar, och att sedan till detsamma bör överföras den litteratur, som alltjämt på en eller annan väg inkommit till de skilda verken.

Men det är självsagt, att en sådan centralisering icke får genomföras undantagslöst, utan fastmer måste ske med vissa, i några fall ganska stora modifikationer. Dit hör i första hand, att handbibliotek finnas vid de olika departementen och verken, eventuellt deras avdelningar eller byråer, och att dessa äro utrustade så att de kunna fylla de dagligt varande behoven. Vidare är att märka, att centraliseringen över huvud taget icke torde böra beröra de bibliotek och samlingar, som skapats direkt för verkens behov och såsom sådana dagligen utnyttjas, eller äro av den speciella art, att deras ämne icke kan komma att bliva representerat inom ett allmännare förvaltningsbibliotek. Hit höra exempelvis boksamlingarna hos de juridiska verken, såsom högsta domstolen, regeringsrätten, lagrådet, justitiedepartementets avdelning för lagärenden, justitierevisionen och lagberedningen, vidare biblioteken hos statistiska centralbyrån, patent- och registreringsverket, riksarkivet och Sveriges geologiska undersökning samt slutligen de mera speciella bokförråd, som samlats hos t. ex. telegrafstyrelsen, järnvägsstyrelsen, medicinalstyrelsen, överintendentsämbetet, hydrografiska byrån, marinstaben och generalstaben.

Huru långt detta undantagsförhållande bör utsträckas, huruvida centralisering i det eller det fallet bör äga rum, är näppeligen möjligt att för närvarande bedöma. Därom torde, när ett förvaltningsbibliotek kommit till stånd, vederbörande verk eller institution själv i samråd med centralbibliotekets myndigheter bäst kunna fatta ett avgörande. Det torde då i många fall komma att visa sig, att en anslutning till centralbiblioteket kan låta sig göra, samt att de litteraturanskaffningar, som visa sig nödvändiga, här kunna

beredas, och helt visst med betydligt mindre kostnader för statsverket.

Med frågan om överlåtelse från departementen och ämbetsverken av dit inkommande tryckalster sammanhänger spörsmålet om att bättre än nu för det allmänna tillgodogöra det tryck, som från tryckerierna överlämnas till granskning av chefen för justitiedepartementet.

*Chefens för
justitiede-
partementet
exemplar av
svenskt
tryck.*

I tryckfrihetsförordningen § 4 mom. 2 stadgas härom, att »i samma stund, ej senare än en skrift till försäljning eller till spridande, på vad annat sätt som helst, utgives, skall ett exemplar avlämnas i Stockholm till chefen för justitiedepartementet och i varje annan ort till hans förordnade ombud». Närmare bestämmelser om förfarandet med berörda tryck finnas i de av justitiestatsministern den 30 maj 1856 för hans ombud fastställda förhållningsregler. Sålunda är stadgat, att, då skrifter från de under ett ombuds tillsyn varande boktryckerier utgivas och enligt nämnda föreskrift i tryckfrihetsförordningen avlämnas, ombudet bör genast granska desamma samt, i händelse därvid skulle förefinnas sådana anledningar till anmärkning emot skriftens innehåll, att åtal genom allmän åklagare därför kan ifrågakomma, efter omständigheterna vidtaga nödiga förberedande åtgärder samt ofördröjligen inberätta förhållandet till justitiestatsministern och därvid jämväl insända den skrift, som utgör föremål för anmärkning (§ 2). Alla dagblad och periodiska skrifter ävensom sådana smärre broschyrer, vilkas innehåll ombudet anser böra skyndsamt komma till justitiestatsministerns kännedom, skall ombudet insända till justitiestatsexpeditionen med först avgående post, men för överlämnande dit av justitiestatsministerns exemplar av övriga utkomna böcker och skrifter äger ombudet att avbida och begagna särskild lägenhet (§ 3). Det åligger ombudet att föra ordentligt diarium över de skrifter, som från boktryckerier avlämnas (§ 4), samt att, med ledning av diariet,

upprätta och inom slutet av januari månad varje år till justitiestatsexpeditionen insända fullständig förteckning å alla under föregående året från boktryckerier inom området för ombudets verksamhet utkomna böcker och skrifter (§ 7).

Förutom nu nämnda exemplar av allt svenskt tryck äro, som bekant, landets boktryckerier pliktiga avlämna ytterligare tre exemplar därav, som ingå till kungl. biblioteket samt universitetsbiblioteken i Uppsala och Lund. Av kungl. bibliotekets årsberättelse för år 1912 framgår, att det till biblioteket inkomna svenska boktrycket med tryckåret 1911 uppgår till 27,073 tryckalster, däri dock ej inberäknat småtryck till ett antal av 13,719. Medelvärdet av de i årskatalogen för svenska bokhandeln år 1911 upptagna tryckalstren, med den beräkning att varje häfte av en publikation gäller som särskilt alster, uppgår till kr. 1: 65. Härav framgår, att det årliga svenska boktrycket representerar ett icke ringa värde.

Med det tryck, som sålunda till justitiedepartementet inkommit dels direkt från boktryckerierna i huvudstaden dels från ombuden på andra orter, lär hittills hava förfarits på huvudsakligen följande sätt. För departementets räkning hava undantagits den juridiska litteraturen samt annat tryck, som ansetts böra ingå i departementets boksamling. Om någon bok ansetts hava särskilt intresse för annat departement eller centralt ämbetsverk, har den överlämnats dit. Särskilt har det varit brukligt att militärlitteratur tillhandahållits lantförsvarsdepartementet och under detta lydande ämbetsverk. Teologisk litteratur har enligt gammal sed överlämnats till stifts- och läroverksbiblioteket i Strängnäs. Den övriga litteraturen har, i den mån den ej möjligen förkommit, pläгат överlämnats till kungl. biblioteket, som uttagit vad som erfordrats för komplettering av dess samlingar och där- efter i sin ordning fördelat det återstående på sådana offent-

liga bibliotek, som ansetts hava intresse därav. Några bestämmelser i ena eller andra avseendet finnas emellertid ej.

Det vill synas, som om den rikhaltiga och värdefulla litteratur, varom nu är fråga, hittills knappast blivit till den nytta för det allmänna, som vore möjligt och önskvärt. Från justitiedepartementets synpunkt har denna litteratur givetvis haft sin huvudsakliga betydelse såsom föremål för den grundlagstadgade granskningen av allt utkommande tryck. Då granskningsplikten blivit fullgjord, har litteraturen, med undantag av den mera obetydliga del därav, som funnit plats i departementets boksamling, varit en börda för departementet. Varken arbetskrafter eller utrymme för litteraturens behöriga omhändertagande hava funnits. Av samma skäl torde tillräcklig kontroll icke hava kunnat utövas därå att boktryckeriernas och ombudens leveransskyldighet blivit ordentligt uppfylld, och sannolikt synes vara, att trycket långt ifrån fullständigt inkommit till departementet. Säkerligen skulle det därför både för departementet och för det allmänna vara en fördel, om i avseende å berörda tryck kunde anordnas ett samarbete mellan departementet och någon biblioteksinstitution, som kunde ägna det för departementet obehövlige trycket en sakkunnig omvårdnad och draga försorg om att det bleve på bästa sätt tillgodogjort.

Tydligt är att om nu inrättas ett bibliotek, särskilt avsett för och avpassat efter statsförvaltningens behov, detta bibliotek står närmast till att biträda departementet vid omhändertagande av nämnda litteratur och att i första rummet få gagn av den litteratur, som icke skall stanna i departementet. Saken synes därför lämpligen kunna ordnas så att, sedan granskningsplikten fullgjorts, och det tryck, som skall behållas i departementet, där undantagits, återstoden överlämnas till det nya biblioteket, åt vilket då jämväl torde beredas tillfälle att övervaka, att årstrycket fullständigt inkommer till departementet. Inom biblioteket skulle urskiljas

det som vore lämpligt att förenas med dess samlingar, och det övriga skulle fördelas och överlåtas till andra offentliga bibliotek och samlingar på sätt i vederbörlig ordning bleve bestämt.

Utan tvivel skulle biblioteket härigenom få sig ålagt ett ganska betungande arbete, vars resultat endast delvis bleve till omedelbart gagn för biblioteket. Men olägenheten härav synes vara ringa mot den vinsten att av ifrågavarande litteratur komme att dragas all den nytta, som densamma är ägnad att bereda. Genom den föreslagna anordningen skulle ock, utan någon kostnad för statsförvaltningen, från dess sida lämnas ett synnerligen värdefullt bidrag till det nya biblioteket.

Säkerligen finnas många möjligheter att på ett för det allmänna gagnande och ur alla synpunkter tillfredsställande sätt förfoga över den litteratur, som från förvaltningsbiblioteket skulle överlåtas till andra institutioner. I sådant avseende hava redan framträtt önskningsar, som synas vara förtjänta av allt beaktande. Sålunda må erinras om att under andra kammarens behandling av frågan om åtgärder för bibliotekets inrättande representanter för Göteborgs stad framhöllo önskvärdheten av att en del av berörda litteratur kunde tilldelas Göteborgs stadsbibliotek, vilket, såsom bibliotek för Göteborgs högskola och andra högre undervisningsanstalter, har en ställning i viss mån motsvarande universitetsbibliotekens, men icke äger någon som helst motsvarighet till de förmåner, som de stora biblioteken på andra håll åtnjuta genom statsanslag och friexemplar av utkommande svenskt tryck.

*Kommitté-
ers m. m. lit-
teratur.* Till det centrala förvaltningsbiblioteket bör vidare överlåtas all den litteratur, som inköpes eller på annan väg införskaffas för kungl. kommittéer, utredningskommissioner eller enskilda, som arbeta enligt offentligt uppdrag. Den

definitiva överlåtelsen borde ju lämpligen ske, när vederbörande avslutat sitt uppdrag. Det torde dock kunna ifrågasättas, huruvida icke de litteraturalster, som på diplomatisk väg genom utrikesdepartementets försorg införskaffas, borde passera biblioteket för att genom detsamma vederbörande tillhandahållas. Vid den åtgärd, som i denna angelägenhet redan av Kungl. Maj:t vidtagits, och varför ovan sid. 15 ff. redogjorts, har dock den bestämmelse träffats, att de inkommande litteraturalstren omedelbart utsändas till vederbörande från utrikesdepartementet. För framtida kontroll tillställs visserligen biblioteket samtidigt med tryckalstrens utlämnande en i departementet uppsatt förteckning. Men det torde ej kunna bestridas, att kontrollen skulle bli effektivare, om själva litteraturen kunde på förhand få granskas från bibliotekets sida, varvid också behövliga åtgärder för dess bevarande genom bindning, häftning o. s. v. kunde vidtagas med densamma. En sådan ordning har också av riksbibliotekarien föreslagits i hans ovannämnda till departementet i denna angelägenhet avgivna utlåtande.

Den av Kungl. Maj:t den 30 januari 1849 utfärdade, här *Bestämmelse om officiellt och statsunderstött tryck.* ovan sid. 29 f. relaterade förordning, varigenom biblioteket vid dess grundande erhöll rätt att för sitt bokförråd bekomma allt sådant officiellt tryck, som kunde anses böra med densamma införlivas, skulle även, heter det till sist, »komma att iakttagas i avseende å de lika beskaffade handlingar, som framdeles kunna vara på allmän bekostnad utgivna». Under tidernas lopp har denna tilläggsbestämmelse hart när råkat i glömska, i alla händelser tillämpats endast såtillvida, att från bibliotekets sida i varje fall gjorts särskild framställning till vederbörande verk eller myndighet om bekommande av det eller de skilda tryckalstren. Ett återupplivande av den nådiga föreskriften synes därför önskligt, varvid den bestämmelse torde meddelas, att behövliga exemplar av allt officiellt

och statsunderstött tryck skola av vederbörande verk och myndigheter biblioteket omedelbart efter utgivandet tillhandahållas.

Omfattning. Beträffande den omfattning, som bör tillmätas det nya bibliotekets bokförråd, d. v. s. de litteraturgrenar, som inom detsamma böra vara företrädde, torde några bestämda gränser icke böra uppdragas. Det bör överlåtas åt bibliotekets styrelse att avväga och avgöra vad som härutinnan kan befinnas vara erforderligt och lämpligt. Dock vill det synas, som om de allmänna bestämmelser, som nu gälla för Riksdagens bibliotek, kunna i huvudsak anses normerande även för ett förvaltningsbibliotek, som med hänsyn till den utsträckning, som kan givas detsamma, väl har att tillgodose förvaltningens behov i allmänhet utan att alltför mycket ta hänsyn till dess mera speciella grenar. De gällande bestämmelserna föreskriva att företrädesvis böra för biblioteket anskaffas arbeten i rätts- och statsvetenskap, förvaltning, nationalekonomi och samhällsvetenskap, varjämte särskild hänsyn bör tagas till att bibliotekets samlingar av svenska riksdagshandlingar, lagar och författningar samt kommittébetänkanden erhålla största möjliga fullständighet. Äro härmed de stora riktlinjerna angivna även för biblioteket i dess nya form, så gäller dock, att desamma på ett effektivare sätt fullföljas, än som hittills låtit sig göra inom Riksdagens bibliotek.

Bokanskaffning. Genom vidtagande av de åtgärder, som här ovan påpekats: centralisering av departementens och ämbetsverkens boksamlingar, överlåtelse allt framdeles från samma myndigheter av till dem inkommande litteraturalster, däri även inberäknade tryckeriernas lagstadgade leveranser till chefen för justitiedepartementet, likaså överlåtelse av för kungl. kommittéer och med dem likställda utredningskommissioner m. m.

Bokanslag.

anskaffad litteratur och slutligen stadgad rätt för biblioteket att erhålla exemplar av allt officiellt och statsunderstött tryck — genom dessa åtgärder skulle ett betydande bokförråd komma biblioteket till godo, varigenom dess nuvarande samlingar helt visst kunde i många avseenden kompletteras och en väsentlig accession vara att påräkna för framtiden.

På detta sätt torde det årliga anslaget för biblioteket till bokinköp och bindning kunna hållas nere till ett relativt lågt belopp. Det utgår för närvarande med 7,000 kronor. Huruvida detta får anses tillfredsställande för bibliotekets nuvarande krav, därom har man ännu ej stadgad erfarenhet att visa till, då anslaget först detta år stått till bibliotekets förfogande. Otvivelaktigt är, att detta anslag i och med bibliotekets ifrågasatta utvidgande måste höjas. Större anspråk än nu komma att ställas på biblioteket i allmänhet och särskilt på dess utländska bokförråd. Därtill är att märka, att kostnaderna för bindning komma att i ganska hög grad stegras i och med den accession, som skulle komma biblioteket till godo från departement och ämbetsverk. Att här exakt fixera storleken av den erforderliga anslagsökningen faller sig synnerligen svårt. Någon ledning härutinnan kan en jämförelse med biblioteken här hemma eller i utlandet ej lämna, då förhållandena ställa sig så olika och ojämförbara. Men sakkunniga hava efter prövning av på frågan inverkan omständigheter ansett sig kunna stanna vid en ökning av endast 3,000 kronor. Anslaget torde lämpligen böra utgå som förslagsanslag.

I sammanhang med frågan om bibliotekets omfattning hava sakkunniga upptagit till utredning spörsmålet om ordnande av regelbundet utbyte mellan Riksdagen och utländska riksförsamlingar av tryck rörande lagförslag m. m.

*Utbyte av
lagförslag
m. m.*

I tvenne lika lydande motioner, väckta inom Riksdagens båda kamrar 1913, hade hemställts, »att Riksdagen ville uppdraga åt sin bibliotekarie att snarast möjligt inkomma till Riksdagen med utredning, om och i vad mån Riksdagen lämpligen borde deltaga i ett regelbundet utbyte med utländska riksförsamlingar av tryck rörande lagförslag m. m., ävensom eventuellt framlägga förslag till ordnande av ett sådant utbyte».

Till stöd för sin framställning hade motionärerna anfört följande.

»Mellan åtskilliga utländska riksförsamlingar finnes anordnat regelbundet utbyte av lagförslag och dylikt, som kunna antagas vara av mera allmänt intresse.

I anslutning härtill utkommer t. ex. i Frankrike 'Bulletin analytique des principaux documents parlementaires étrangers'.

Från det vid danska rigsdagens bureau inrättade arkiv för utländsk lagstiftning (service des parlements étrangers) utsändes allt sedan 1911 till främmande parlament och andra institutioner, som kunna förmodas hava intresse därav, dels viktigare danska lagförslag tillika med ett kort referat på franska språket, dels en rekapitulerande översikt över dessa förslags slutliga öde.

Till danska rigsdagens ledamöter utdelas från nämnda arkiv förteckning över från utländska parlament mottagna lagförslag m. m. Dessa lagförslag kunna utlånas till rigsdagens ledamöter, och de översättas in extenso, när de hava särskilt stor betydelse eller på därom av ett utskott eller en kommitté framställd begäran, varemot i regel blott utdrag eller referat därav tryckas och tillhandahållas.

Såväl från ledamöter av svenska Riksdagen som från utländska riksförsamlingar har upprepade gånger uttalats önskvärdheten av, att även i Sverige anordnades ett dylikt arkiv, vilket exempelvis skulle kunna bilda en avdelning utav Riksdagens bibliotek.»

Då det enligt motionärernas förmenande skulle vara till avsevärd nytta att under pågående riksdag få tillgång till viktigare utländska lagförslag, eventuellt i mer eller mindre starkt sammanträngd form översatta till svenska, liksom det även kunde hava sin stora betydelse för Riksdagen, att åtminstone grunddragen av inför densamma framlagda förslag av mer allmängiltigt intresse bleve kända i utlandet samtidigt med att de här behandlades, hemställde motionärerna om utredning i ämnet.

Bankoutskottet, som hade att yttra sig över det väckta förslaget, förklarade i sitt utlåtande, att vad i motionerna anförts syntes vara värt beaktande. Emellertid tillåte sig utskottet erinra, att jämlikt nådigt bemyndigande chefen för finansdepartementet den 18 oktober 1912 uppdragit åt sakkunniga personer, bland andra bibliotekarien vid Riksdagens bibliotek, att verkställa utredning, huruvida och i vad mån nämnda bibliotek bör och kan utvidgas till ett centralt förvaltningsbibliotek m. m. Enligt vad utskottet inhämtat, hade på given anledning bemälda sakkunniga ägnat sin uppmärksamhet åt den i motionerna berörda frågan. Under sådana förhållanden hade utskottet icke funnit det vara erforderligt, att denna fråga, på sätt motionärerna föreslagit, gjordes till föremål för särskild utredning. Utskottet ville emellertid framhålla, att det ansåge frågan vara av den betydelse, att den syntes böra behandlas fristående och dess avgörande icke uppehållas av slutförandet av de sakkunnigas uppdrag i övrigt. Utskottet hemställde därför, att de förevarande motionerna icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda. Riksdagen biföll utskottets hemställan.

Sakkunniga hava undersökt, huru det förhåller sig med de omförmälda bytesförbindelserna i utlandet, och en av de sakkunniga, Gödel, har därtill varit i tillfälle att beträffande

danska rigsdagen på ort och ställe närmare studera förhållandena.

Utbyte parlamenten emellan av deras respektive handlingar har i allmänhet ägt rum sedan lång tid tillbaka. Därvid har vanligen så tillgått, att försändelserna expedierats efter ett riksmötes eller en legislaturperiods avslutande, varigenom trycket sålunda kommit vederbörande ganska sent tillhanda. Man har därför satt i fråga, att rörande en del ärenden, t. ex. lagfrågor och dylikt, en snabbare expedition borde komma till stånd, så att parlamentens ledamöter kunde hållas à jour med lagstiftningsarbetet vid de olika ländernas representationer.

En del åtgärder hava också härför börjat vidtagas. Initiativet har utgått från Frankrikes deputerade kammare. Vid dess byrå inrättades 1907 en särskild expeditiionsavdelning för ändamålet, en »service des échanges internationaux et des documents parlementaires étrangers» med en tjänstepersonal på ej mindre än fem personer. Denna »service», som därtill fick övertaga vården av allt till kammaren inkommande utländskt parlamentstryck, har öppnat förbindelse med en del parlament för ständigt utbyte av viktigare handlingar, särskilt lagförslag. Den till expeditionen inkomna litteraturen fackordnas, katalogiseras och tillhandahålles i särskilt härför avsedd läsesal parlamentets ledamöter, såväl deputerade kammarens som ock senatens. Över samlingarna utgives månatligen en publikation, »Bulletin analytique des principaux documents parlementaires étrangers», innehållande redogörelse för mera betydande och aktuella dokument, varjämte utkommer en kronologisk översikt, »Chronologie parlementaire», över viktigare ärendens behandling vid de olika ländernas parlament.

Efter mönstret av denna »service» hava dylika inrättats vid spanska cortes samt vid danska rigsdagen, och en liknande är under förberedning vid norska stortinget.

Den spanska byrån ansluter sig i allo till sin förebild.

Den i Danmark inrättade, som räknar sin tillkomst från slutet av år 1911, utgör en avdelning under rigsdagens bureau. Den har inrättats här under namn av »Bureauets arkiv II, arkiv for den fremmede lovgivning» och anpassats efter rigsdagens egentliga arkiv, som, dossier-mässigt ordnat, bevarar endast viktigare ärenden, och åt vilket givits titeln »Bureauets arkiv I, arkiv for den indenlandske lovgivning». Meningen är, att de två »arkiven» vid framtida bättre lokal-förhållanden skola förenas till ett helt i tvänne avdelningar. »Arkiv II» eller »Service des parlements étrangers», som det kallar sig inför utlandet, har till uppgift å ena sidan att utsända till främmande parlament exemplar av vid rigsdagen framlagda lagförslag m. m. rörande ämnen av mera allmänt intresse, åtföljda av en på franska affattad översikt av innehållet, å den andra sidan att hålla den danska rigsdagens medlemmar å jour med vad som annorstädes försiggår på lagstiftningsarbetets område genom utdelning dels av månatliga förteckningar över den från främmande parlament inkomna litteraturen dels av på vissa mellantider utgivna mindre häften, innehållande översättningar, in extenso eller i utdrag, av en eller annan viktigare framställning inom främmande lagstiftning.

»Arkivet» är liksom den franska »service» installerat i en särskild läsesal, där den inkomna litteraturen, fackordnad och katalogiserad, tillhandahålles. För arkivets öppethållande och skötsel, däri inberäknad översättningen av de omnämnda översikterna — deras avfattning däremot verkställes av chefen för rigsdagens bureau — äro anställda tvenne tjänstemän, en arkivarie och en assistent, avlönade för en tjänstetid om fyra timmar per dag med respektive 2,400 och 1,200 kronor. Härtill komma kostnader för tryckning, postbefordring m. m., varöver sakkunniga icke lyckats erhålla uppgift, men som, vad särskilt tryckningen beträffar, torde vara ganska ansevärliga.

I Norge, där stortinget beviljat ett tillfälligt anslag för den nya bytesexpeditionens igångsättande, har man för avsikt att ställa densamma under stortingets bibliotek. Bibliotekarien arbetar för närvarande på dess organisation. Om personal för densamma är ännu ingenting bestämt. För översikternas utarbetande har man tänkt sig kunna påräkna biträde av tjänstemännen hos de verk och myndigheter, varifrån respektive lagförslag utgå.

Det är, som man ser, på helt få platser, som frågan bragts därhän, att särskilda expeditioner för dess omhändertagande skapats. Men den har flerstädes omfattats med mycket stort intresse och senast diskuterats vid andra världskongressen för internationella förbindelser, »Congrès mondial des associations internationales», som hölls i Bryssel under juni 1913. Kongressens förhandlingar äro icke ännu utkomna från trycket, men om diskussionen och frågans nuvarande läge hava följande upplysningar inhämtats.

Såsom ett viktigt önskemål framhölls vid diskussionen, att en internationell förmedlingsbyrå kunde komma till stånd. Denna skulle beredas tillgång till allt väsentligt parlamentariskt tryck, som i de fall, där det icke var avfattat på något av de större kulturspråken, borde vara försett med korta resuméer på något av dessa språk. På grundvalen av detta material borde byrån såväl genom utgivande av periodiska publikationer som även genom skriftliga svar på gjorda förfrågningar taga om händer upplysningsarbetet för parlamenten, varvid den borde hava att stödja sig på byråer. »services nationaux», vid de skilda parlamenten.

Frågan överlämnades utan något fattat beslut till »Office central des associations internationales» i Bryssel för vidare behandling och fullföljd. Bland de planer, som äro å bane, kan nämnas, att om den franska deputerade kammarens »service» icke låter sig internationaliseras, en byrå av sådan prägel skall försöksvis inrättas i Bryssel. I alla händelser

har man för avsikt att inom närmaste framtid förelägga samtliga intresserade parlament ett förslag till frågans internationella ordnande.

Med hänsyn till dessa förhållanden vilja sakkunniga, beträffande vad som från svensk sida bör åtgöras i saken, som sin mening anföra följande.

Det må först framhållas, att Riksdagen redan nu står i utbyte av riksdagstryck med de flesta europeiska länders riksförsamlingar samt dessutom med det australiska statsförbundets parlament och Japans folkvalda kammare, inalles 16 länders representantförsamlingar, vartill kommer, att kungl. biblioteket på grund av bristande utrymme i Riksdagens bibliotek mottager och förvarar Förenata staternas kongressförhandlingar. Men som det härigenom erhållna trycket först efter tilländalupna riksmöten kommit Riksdagen till godo, har saken, vad särskilt beträffar våra grannländer Norge och Danmark, ordnats så, att även under pågående riksmöte utbyte ägt rum allteftersom förhandlingarna utkommit av trycket. Rörande övriga länder har vid efterfrågan eller för Riksdagen förefintligt behov av parlamentsakter i en eller annan fråga sörts för, att desamma antingen genom biblioteket eller på diplomatisk väg genom utrikesdepartementet införskaffats. Men om också på detta sätt de nödigaste kraven kunnat tillgodoses, så vore ju onekligen av betydelse, om en ständig utväxling av åtminstone viktigare akter såsom lagförslag och dylikt kunde anordnas med utlandets flesta riksförsamlingar. Om ett sådant utbyte emellertid skall bliva av äsyftat gagn såväl för Riksdagen beträffande utlandets lagstiftningsarbete som även därutinnan att våra egna mera aktuella frågor kunde snabbt och tillförlitligt komma utlandet till kännedom, fordras att detta utbyte ordnas och organiseras just med hänsyn härtill.

För detta ändamål synes nödvändigt, att hos oss liksom i

Frankrike och Danmark upprättades vid Riksdagen en särskild byrå, eventuellt avdelning under Riksdagens bibliotek, med för densamma erforderlig lokal och arbetskraft. Vad lokalfrågan angår, komme att utom arbetsrum fordras en särskild läsesal för det inkommande tryckets anordnande och tillhandahållande. Göromålets beskaffenhet och omfattning torde lämpligen kunna bedömas efter de nuvarande förhållandena i Danmark och alltså även här få anses kräva tvenne fast anställda personer förutom den särskilda hjälp, som i vissa fall torde visa sig behöfelig. Detta gäller särskilt de översikter och sammanfattningar, som i översättning till något av de större kulturspråken måste vidfogas vart och ett av de härifrån utgående tryckalstren för att såmedelst göra dem kända för utlandets läsekrets. Utarbetandet av dessa översikter kräver givetvis biträde av personer med juridisk sakkunskap. Härmed sammanhänga andra utgiftsförhållanden, såsom de helt visst ansefliga kostnaderna för tryckning, för postbefordring samt diverse expenser.

Dessa kostnader, hur avsevärda de än kunna förefalla, böra visserligen i och för sig ej vara avgörande, när det gäller en lösning av här föreliggande fråga. Men det vill synas, att man för närvarande i betraktande av frågans hela läge i utlandet saknar garanti för att kostnaderna skulle uppvägas av vad som i utbyte kan komma oss till godo. Härför fordras, att det ifrågasatta bytesväsendet först internationellt ordnas och organiseras. Åtgärder i den vägen äro, såsom ovan påpekats, att förvänta. Tills stadgade former härför föreligga, torde emellertid Riksdagen böra låta med hela saken anstå. Genom ett sådant uppskov behöver ej befaras, att densamma för längre tid skall skjutas undan. Den gör sig helt visst påmind, och det är att antaga, att den skall följas med intresse och vid lägligt tillfälle bringas under Riksdagens prövning.

Beträffande den förändring och omreglering av bibliotekets ställning som synes bliva en följd av dess nya funktion, må först några ord yttras rörande benämningen på det nya biblioteket. Det kunde ju vara önskligt, vill det synas, att redan i namnet låge en antydning om den dubbla uppgift institutionen hade att fylla. Men då det är av vikt här, liksom i allmänhet vid fastställande av dylika benämningar, att namnet göres så kort och pregnant som möjligt, då vidare biblioteket även under de nya förhållandena skall komma att i första hand tjäna Riksdagen, och då det kanske vore mindre välbetänkt med hänsyn till bibliotekets förhållande utåt, särskilt dess bytesförbindelser med utlandets parlamentsbibliotek, att vidtaga någon väsentlig förändring härutinnan, så har det syntts sakkunniga bäst, att det nuvarande namnet behölles, varvid dock den allmänt gängse sammandragna formen »riksdagsbiblioteket» borde upptagas och fastställas som officiellt namn.

*Bibliotekets
benämning.*

Om sålunda den centrala förvaltningen icke kommer till synes i namnet, så bör den däremot på vederbörligt sätt vara representerad i bibliotekets högsta ledning. Redan därav följer, att denna ledning måste bliva en annan än den hittillsvarande, och att biblioteket löses ut ur dess nuvarande ställning till riksgäldskontoret, med vars egentliga föremål och uppgift som ett penningförvaltande verk föga lämpar sig föreningen av ett biblioteks förvaltning.

Styrelse.

Rörande den nya ordning, som därvid bör komma till stånd, skulle kunna ifrågasättas, att biblioteket borde ställas under något av statsdepartementen för att på sådant sätt få administrationen ordnad. Men Riksdagen skulle helt visst icke vilja vara med om att alldeles avhända sig bestämmanderätten över en institution, som den allt framgent väl kommer att betrakta såsom i främsta rummet sin, och som därtill skall vara inrymd i dess hus.

Sakkunniga hava därför stannat inför den planen, att riksdagsbiblioteket göres till en självständig institution på riksgäldsverkets stat, och att i spetsen för dess förvaltning ställes en särskild härför utsedd styrelse. Denna styrelse synes lämpligen kunna bestå av endast tre ledamöter: en, ordförande, förordnad av Kungl. Maj:t, de två övriga valda av Riksdagen, en representant för vardera av dess kamrar. Valet av dessa båda kunde uppdragas åt någon av Riksdagens valnämnder, t. ex. den som har att välja fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret. Laglig fastställelse härav torde icke behöva vidtagas på annan väg, än att bestämmelse härom införes i reglementariska föreskrifter för Riksdagen.

Styrelsen skall handhava högsta värden av bibliotekets angelägenheter enligt av Riksdagen fastställda stadgar.

Otvivelaktigt vore det önskvärt, att någon ersättning för ledamotskap i styrelsen kunde fastställas, då man därigenom dels ägde större valmöjlighet, dels kunde av ledamöterna begära ett verksammare deltagande i bibliotekets ärenden, och torde i sådant avseende såsom lämpligt belopp kunna ifrågasättas 500 kronor årligen för varje ledamot. Därjämte bör, om till ledamot skulle utses någon utanför Stockholm bosatt person, denne hava rätt till gottgörelse för inställelse vid sammanträde enligt resereglementet.

I bibliotekets angelägenheter bör bibliotekets chef vara föredragande med rätt för honom att deltaga i överläggningarna, men icke i besluten, samt med skyldighet att, om han är av skiljaktig mening, anteckna denna till protokollet.

Årligen skall styrelsen till Riksdagen avgiva berättelse över bibliotekets förvaltning, vilken berättelse genom bankoutskottet meddelas Riksdagen. Bestämmelse härom bör intagas i bankoutskottets instruktion.

*Tjänste-
personal.*

Bibliotekets tjänstepersonal utgöres för närvarande av en bibliotekarie såsom föreståndare, två amanuenser, den ene an-

ställd endast under den tid riksdag är samlad, samt en ordinarie vaktmästare och en extra vaktmästare.

Med bibliotekets ifrågasatta utvidgning kräves givetvis en förökning av dessa arbetskrafter. Den mångfald av åligganden, som kommer att upptaga chefsbibliotekarien, gör, att han åt tvänne stora arbetsområden vid den nya institutionen, nämligen expeditionen och katalogiseringen, ej lär kunna ägna mer än nödig ledning, och att dessa därför böra tillgodoses med stadigvarande ordinarie arbetskraft, en för vardera beräknad person. Till närmare motivering härav må tjäna följande överblick och utkast till fördelning av det blivande bibliotekets göromål.

Chefsbibliotekarien tillkommer att utöva ledningen över institutionen och arbetet i dess helhet, ansvara för samlingarnas vård och för göromålets behöriga skötande samt hava tillsyn över tjänstemän och vaktmästare. Det bör åligga honom att handlägga bibliotekets alla ärenden, vara föredragande inför styrelsen, föra dess protokoll och verkställa dess beslut, att förbereda bokinköpen och inför styrelsen härutinnan framlägga förslag, att ombesörja beslutade inköp och byten, att mottaga och granska inkommande leveranser, att slutgranska det för realkatalogen utförda katalogiseringsarbetet, att förbereda och på lämpliga mellantider ombesörja katalogens fortsatta utgivande från trycket, att sköta bibliotekets brevväxling, att redovisa för bibliotekets anslag och medel samt att vid förekommande behov delta i arbetet vid expeditionen i och för tillhandagående med nödiga upplysningar och utredningar.

Bland här uppräknade åligganden bör särskilt märkas det mödosamma och ansvarsfulla arbete, som ligger i inköpens förberedning. Det har också tagits i övervägande, huruvida icke sakkunnigt biträde borde i detta fall beredas chefen. Men man har ansett, att frågan tillsvidare må få bero, och

att det må ankomma på framtida prövning, huru härmed bör förfaras.

Föreståndaren för expeditionen har en i många avseenden krävande uppgift att fylla. Det gäller vid ett bibliotek sådant som det här ifrågavarande icke blott att framskaffa begärda böcker, utan fast mer att bibliografiskt spåra upp litteraturen i det eller det ämnet samt att dessutom tillhandagå med upplysningar och utredningar i varjehanda frågor, uppgifter, som ej sällan ta bibliotekets hela personal i anspråk. Jämte detta muntliga upplysningsarbete har också expeditionen att besvara de icke få skriftliga förfrågningar och spörsmål, som inkomma från skilda håll både från in- och utlandet.

Expeditionsföreståndaren åligger dessutom att utöva uppsikt över läsesalarna och där uppställda samlingar av referensböcker och tidskrifter, föra journal över utlåningen, tillse att utlånade böcker inom föreskriven tid och i oskadat skick återlämnas samt övervaka den framtagna litteraturens återinordnande i samlingarna. I den mån dessa göromål lämna honom tid övrig kan lämpligen sådant arbete utföras av honom som att i real- och nominalkatalogen inordna tillkommande katalogblad, att föra katalogen över tidskrifts- och fortsättningslitteratur, att biträda chefen vid granskningen av katalogiseringsarbetet och tillsammans med honom granska inkommande leveranser med därtill hörande räkningar, att föra förteckning i två exemplar över de i Riksdagens och kamrarnas kanslilokaler och klubbrum samt i de för utskotten avsedda lägenheter befintliga samlingar av böcker och arkivalier ävensom att revidera dessa samlingar före och efter deras upplåtande till riksdags- eller andra korporationer.

Katalogiseringsarbetet vid det blivande biblioteket med den årliga tillväxt, som för detsamma är att förvänta, synes bliva av den omfattning att det för visso lär taga en person

helt i anspråk. Till detta arbete hör, utom journalisering samt katalogisering med fackbestämning av varje tryckalster, kollationering av de i två exemplar utskrivna katalogbladen, undersökning av och anteckning om i bibliotekets samlingar möjligen förefintliga defekter i serier, verk och fortsättningsarbeten, uppgift om förvärvet av utländsk litteratur till den genom kungl. biblioteket utkommande accessionskatalogen samt vissa förberedande arbeten för redigeringen och tryckningen av bibliotekets katalog.

Utom de nu nämnda göromålen inom biblioteket återstå sådana viktiga arbetsuppgifter som bindning, vården av arkivet samt mottagande och anordnande av det från justitiedepartementet ifrågasatta svenska trycket.

Inbindningen förorsakar ett vida större arbete, än den icke fackkunnige i allmänhet föreställer sig. Däri ligger att bestämma om bandets utseende och beskaffenhet, redigera och i särskild utskrift för bokbindaren angiva ryggtitlarna, granska bokbindarnas arbete och kontrollera deras räkningar samt föra vederbörliga journaler. Vården av arkivet innebär att mottaga de från Riksdagens och kamrarnas kanslier samt från utskotten inkomna arkivalier, ordna dessa till bindning samt införa accessionen i vederbörande kataloger. Vad arbete den från justitiedepartementet inkommande svenska litteraturen kan medföra för biblioteket, är svårt att beräkna. Men av vad i denna sak härovan sid. 59 ff. anförts, framgår tydligen, att detta icke blir ringa.

Att även dessa arbetsuppgifter skulle utan vidare kunna läggas på den härovan ifrågasatta personalen, lär icke låta sig göra. Att åter för deras fullgörande föreslå ytterligare en ordinarie tjänsteman hava sakkunniga ej funnit behöfligt, men anse, att nödig extra hjälp härför bör beredas, så mycket mer som det lär visa sig oundgängligt, att för fullgörande av en del andra åligganden vid biblioteket tillgång till dylik arbetsförstärkning måste finnas. Sålunda torde föreståndaren

för expeditionen under riksdagstid behöva biträde, för den dagliga utsträckta tjänstgöringen till kl. 7 e. m. ävensom vid inträffande afton- och nattplena under pågående riksdag måste vara att påräkna särskild hjälp, och vid semesterledighet eller inträffande förfall för de ordinarie tjänstemännen är nödvändigt att hava någon med biblioteksgöromålen och boksamlingarna i viss grad förtrogen extra person att förordna. För detta ändamål torde biträde av en amanuens med daglig tjänstgöringsskyldighet få anses fylla de mest krävande behoven.

Vad slutligen beträffar vaktmästarpersonalen, anse sakkunniga, att någon förökning i dess antal icke behöver ifrågasättas. Emellertid är redan nu på grund av gällande bestämmelse den extra vaktmästaren tagen i bruk under den tid av året, då biblioteket dagligen hålles öppet. Då denna tjänstgöring under de nya förhållandena skulle bliva daglig och stadigvarande, alldenstund det blivande biblioteket komme att hållas öppet varje dag året om och därtill med betydligt utvidgad tjänste- och expeditionstid, synes härav följa, att den extra vaktmästartjänsten flyttas upp på ordinarie stat.

Den tjänstepersonal, som sakkunniga funnit oundgängligen nödig för det blivande bibliotekets skötsel, skulle alltså bestå av en chefsbibliotekarie jämte två andra ordinarie tjänstemän, en amanuens och två ordinarie vaktmästare.

Löneförhållanden.

Den nya biblioteksinstitutionen, som skall hava till uppgift att betjäna Riksdag och förvaltning och i denna ställning lär komma att framstå som vårt lands förnämsta statsvetenskapliga bibliotek, torde för statslivet få en betydelse, jämförlig med den våra övriga stora statsbibliotek: kungl. biblioteket och universitetsbiblioteken hava inom sina områden. Det synes därför vara berättigat att vid lönernas bestämmande utgå från förhållandena vid dessa bibliotek, där lönerna nyligen reglerats. I övrigt torde de grunder böra följas, som i allmänhet gälla för statens nyreglerade verk.

Chefsbibliotekarien, åt vilken, såsom åt cheferna vid universitetsbiblioteken, må givas titel överbibliotekarie, synes med avseende på löneförnåner böra ställas som en statens tjänsteman av tredje grad, alltså med en avlöning av 8,100 kronor, därav lön 5,000, tjänstgöringspenningar 2,500, ortstillägg 600, jämte ett ålderstillägg efter fem år å 600 kronor. Bibliotekarien och föreståndaren för Riksdagens bibliotek i dess nuvarande omfattning åtnjuter avlöning i likhet med en förste bibliotekarie vid kungl. biblioteket, d. v. s. såsom en andra gradens tjänsteman, dock med bättre pensionsförhållanden såtillvida att ortstillägget, i likhet med vad som äger rum inom Riksdagens övriga verk, är inberäknat i lönen. På grund av bibliotekets utvidgning och därav följande omgestaltning kommer emellertid dess föreståndare, på vilken det väsentligen lär bero, om den nya institutionen skall rätt fylla sin uppgift, att intaga en vida ansvarsfullare ställning än en förste bibliotekarie, varför han synes böra uppflyttas i en högre lönegrad.

Vid kungl. biblioteket äro anställda tjänstemän av andra och första graden, respektive förste och andre bibliotekarier. Förste bibliotekarierna hava ställning som avdelningschefer. Som vid det blivande riksdagsbiblioteket någon full ansvarighet härtill ej torde finnas, om också därom må erinras, att föreståndaren för expeditionen har ett viktigt och krävande arbetsområde sig anförtrott samt såsom chefens närmaste man skall vara hans ställföreträdare vid förekommande ledighet, har det synts sakkunniga, att de två utom chefen ifrågasatta ordinarie tjänstemännen böra ställas som andre bibliotekarier och alltså avlönas som första gradens tjänstemän, d. v. s. vardera med 4,000 kronor, därav lön 2,200, tjänstgöringspenningar 1,500, ortstillägg 300, jämte tre ålderstillägg, vardera å 500 kronor efter respektive fem, tio och femton års tjänstgöring.

Avlöningen till vaktmästare bör utgå med enahanda be-

lopp, som plägar bestämmas vid nya löneregleringar inom statsförvaltningen. Därvid bör också, såsom förhållandet i allmänhet är vid de verk, där mer än en vaktmästare är anställd, den ene få ställning och avlöning som förste vaktmästare. Av anslaget för expenser torde fortfarande såsom hittills anvisas nödiga medel för tillhandahållande åt vaktmästare av lämplig uniformsbeklädnad vid tjänstgöring.

Det årliga arvodesbeloppet till amanuensen torde förslagsvis sättas till 1,500 kronor.

För biträde vid afton- och nattvakthållning under riksdagstid, för vilket gottgörelse för närvarande utgår med ett dagarvode av kr. 2:50, ävensom vid inträffande sjukdomsfall eller ledighet för ordinarie vaktmästare torde anslås ett belopp av förslagsvis 500 kronor.

Lönevillkor. För åtnjutande av de sålunda ifrågasatta avlöningsförmånerna torde böra gälla följande villkor och bestämmelser, av vilka punkterna 1—12 äro lämpade efter de vid senaste lönereglering för kungl. biblioteket givna föreskrifter, under hänsyn jämväl till kungl. kungörelsen den 10 juni 1912, samt punkterna 13—16 efter paragraferna 67:11 och 78—80 i gällande reglemente för riksgäldskontoret. Dessa sistnämnda punkter innehålla bestämmelser rörande pension. Som biblioteket även i detta avseende torde fortfarande böra vara uppfört på riksgäldsverkets stat, hava de för biblioteket nu gällande föreskrifter härutinnan ansetts böra kvarstå, dock med den förändring att i likhet med förhållandet inom förvaltningens nyreglerade verk pensionsåldern satts till 67 år.

1) Innehavare av ordinarie befattning vid riksdagsbiblioteket skall vara underkastad den vidsträcktare tjänstgöringskyldighet eller jämkning i åligganden, som vid en möjligen inträdande förändrad organisation av biblioteket eller eljest i allmänhet kan varda stadgad.

2) Med ordinarie befattning i riksdagsbiblioteket må icke

förenas annan tjänst å rikets, Riksdagens eller kommuns stat.

3) Med ordinarie befattning i riksdagsbiblioteket må ej heller förenas vare sig uppdrag såsom ordförande eller ledamot i styrelse för verk eller bolag, som är med Kungl. Maj:ts oktroy försett eller blivit såsom aktiebolag registrerat, eller befattning såsom tjänsteman i sådant verk eller bolag eller annan tjänstebefattning av vad slag som helst, så framt ej styrelsen på därom gjord framställning, och efter prövning, att ifrågavarande uppdrag eller tjänstebefattning ej må anses inverka hinderligt för tjänstgöringen i riksdagsbiblioteket, finner uppdraget eller befattningen kunna få tillsvidare mottagas och bibehållas.

4) Tjänstgöringspenningar få uppbäras endast för den tid, befattnings innehavare verkligen tjänstgjort eller åtnjutit semester, men skola för den tid, han eljest varit från tjänstgöring befriad, utgå till den, som uppehållit befattningen.

5) Den som av sjukdom hindras att förrätta sin befattning, äger uppbära hela lönen jämte ortstillägget, men den som undfår ledighet för svag hälsas vårdande, enskilda angelägenheter eller särskilda uppdrag eller i behörig ordning avstänges från tjänstgöring eller eljest är lagligen förhindrad att sköta befattningen, kan förpliktas att under ledigheten, utöver tjänstgöringspenningar, avstå så mycket av lönen eller ortstillägget, som för befattningens uppehållande erfordras eller eljest prövas skäligt.

6) Avlöning må ej utgå till tjänst innehavare för tid, varunder han avhållit sig från tjänstgöring utan att hava i vederbörlig ordning erhållit tjänstledighet eller kunnat styrka giltigt förfall.

7) Därest tjänst innehavare varder avstängd från tjänstgöring eller i häkte tagen, skall den del av hans avlöning, som icke av styrelsen prövas böra användas till befattningens uppehållande, under tiden innehållas, såvida ej styrelsen finner skäligt låta honom uppbära något därav.

8) Vid sjukdomsförfall, eller när det erfordras för beredande av semester åt tjänsteman och förste vaktmästare, skall tjänstinnehavare av lägre grad vara skyldig att, om han förordnas till högre befattning i riksdagsbiblioteket, densamma mot åtnjutande i förstnämnda fall av de för befattningen anslagna tjänstgöringspenningar, men i senare fallet av där-
emot svarande belopp i stället för egna tjänstgöringspenningar, bestrida, dock ej längre än sammanlagt tre månader under ett och samma kalenderår.

9) Därest förhöjning av lönen efter viss tids fortsatt innehavande av befattning är i staten medgiven, bestämmes tidpunkten för första förhöjningen att inträda efter fem år, under villkor att innehavaren under mer än fyra femtedelar av den tjänstetid, som erfordras för att vinna nämnda förhöjning, med gott vitsord bestritt sin egen eller, på grund av förordnande, annan statens eller Riksdagens tjänst eller fullgjort annat offentligt uppdrag, dock att härvid icke må föras honom till last den tid han åtnjutit semester, och för andra förhöjningen, om sådan äger rum, efter ytterligare fem år, på samma villkor, samt för tredje förhöjningen, därest sådan kan ske, efter än ytterligare fem år, ävenledes på samma villkor, under iakttagande, vad var och en av omförmälda löneförhöjningar angår, att den högre avlöningen ej får tillträdas förrän vid början av kalenderåret näst efter det, varunder den stadgade tjänstaldern blivit uppnådd; börande löntagare därvid tillgodoräknas den tid, som före den nya avlöningsstatens trädande i kraft förflutit från hans tillträde till den mot befattningen svarande tjänsten å förut för biblioteket gällande stat.

10) Löntagare, som, då han intjänat stadgad tid för erhållande av löneförhöjning, redan uppnått den levnads- och tjänstålder, som berättigar honom till pension, må icke samma förhöjning tillträda.

11) Tjänstinnehavare äga årligen, när sådant utan hin-

der för göromålens behöriga gång kan ske, åtnjuta semester, tjänsteman under en och en halv månad och vaktmästare under femton dagar.

12) Vid avgång från tjänsten till följd av avskedstagande, entledigande eller dödsfall utgå själva lönen ävensom ortstillägget till månadens slut.

13) Tjänst innehavare skall såsom bidrag till kostnaden för beredande av pension erlägga pensionsavgift till årligt belopp av nedan angivna procent å den lön, han äger uppbära. Avgiftsprocenten utgör en tiondels procent för varje helt hundratal kronor av högsta lönen för den tjänst han innehar, dock icke i något fall mindre än tre procent. Avgiften erlägges för varje månad, för vilken lön åtnjutes, ävensom för månad, under vilken, på grund av tjänstledighet eller i följd av ådömd mistning av tjänsten för viss tid, lönen i dess helhet eller delvis ej uppbäres.

Rätt att återbekomma erlagda pensionsavgifter medgives allenast vid övergång till annan statstjänst, därest med inträdet i denna tjänst är förenad skyldighet att för beredande av pension erlägga retroaktiv avgift, dock ej till högre belopp än det, vartill retroaktivavgiften uppgår.

14) Tjänst innehavare skall, då han uppnått sextiosju levnadsår och tillbragt trettiofem år i allmän tjänst, vara förpliktad att med oavkortad lön såsom pension från tjänsten avgå, styrelsen likväl obetaget att låta med avskedet anstå, därest och så länge den pensionsberättigade prövas kunna i tjänsten på ett tillfredsställande sätt fullgöra sina åligganden och kan finnas villig att i tjänsten kvarstå.

15) Tjänst innehavare, som efter ådagalagt välförhållande anhåller om avsked, är, såvida han fyllt sextio år och varit i allmän tjänst trettiofem år, berättigad att såsom pension för livstiden åtnjuta tre fjärdedelar av innehavande lön. Före uppnådda sextio levnadsår och trettiofem tjänstår kan avskedssökande endast i händelse av bevislig oförmögenhet

till vidare tjänstgöring erhålla pension. Pensionsbeloppet bestämmes då efter tjänståren allena medelst avdrag å tre fjärdedelars lön av en trettiofemtedel för varje bristande tjänstår.

Överstiga däremot tjänståren trettiofem och åldersåren sextio, ökas det ovan bestämda pensionsbeloppet med en trettiofemtedel för varje överskjutande tjänstår eller ock med en sextiondel för varje överstigande åldersår, därest detta sistnämnda beräkningssätt skulle för avskedssökanden utfalla förmånligare.

16) Då sådant för göromålens säkra och skyndsamma gång finnes erforderligt, kan styrelsen på pensionsstat förflytta tjänstinnehavare, som av sjukdom eller minskad arbetsförmåga är förhindrad att vidare på ett tillfredsställande sätt fullgöra sina åligganden, oaktat denne sig ej om avsked anmält. I sådant fall äger styrelsen att efter omständigheterna tillägga tjänstinnehavaren såsom pension antingen hela lönen, evad de föreskrivna levnads- och tjänståren äro uppnådda eller icke, eller ock en del av lönen, dock ej mindre än vad med tillämpning av bestämmelserna i nästföregående paragraf belöper.

Beträffande i övrigt rättigheter och skyldigheter för tjänstinnehavare får hänvisas till detta betänkande vidfogat förslag till stadgar för riksdagsbiblioteket.

*Vikariats-
ersättning.
Expenser.*

Enligt ovan gjorda löneförslag belöper sig vikariatsersättningen för tjänstemännen vid semesterledighet till 687 kronor.

Till kontot för expenser äro, under den givna förutsättningen att kostnaderna för bibliotekslokalens underhåll, uppvärmning och belysning m. m. skola såsom för justitieombudsmansexpeditionen utgå under kostnader för Riksdagens hus, att hänföra sådana utgifter som för skrivmaterialier, blanketryck, möblers underhåll, lokalens städning och ren-

göring, tvätt och diverse mindre poster ävensom nödig uniformsbeklädnad för vaktmästare. För närvarande belöpa sig dessa poster till vid pass 1,700 kronor.

Ett förslagsanslag å 2,500 kronor torde böra anvisas till vikariatsersättning och expenser.

En sammanställning av de anslagsförslag, som härmed framförts, skulle alltså hava att uppvisa följande poster och siffror:

*Anslags-
översikt.*

Anslag till böckers inköp och bindning . . .	kr. 10,000: —
Arvode till styrelsens ledamöter »	1,500: —
Avlöning åt tjänstemän »	16,100: —
» » vaktmästare »	2,700: —
Arvode åt extra biträde »	2,000: —
Vikariatsersättning och expenser »	2,500: —
Summa kronor	34,800: —

De anslag, som för närvarande stå till bibliotekets förfogande, utgå under innevarande år på följande sätt:

Anslag till böckers inköp och bindning . . .	kr. 7,000: —
Avlöning åt bibliotekarien »	6,300: —
» » vaktmästaren »	1,400: —
Extra arvode åt vaktmästaren för aftontjänst- göring »	347: 50
Arvode åt amanuenser »	3,695: —
» » extra vaktmästaren »	1,239: —
Vikariatsersättning »	285: —
Expenser (beräknat belopp) »	1,700: —
Summa kronor	21,966: 50

Den föreslagna omgestaltningen av Riksdagens bibliotek skulle i flera avseenden föranleda förändringar i gällande reglementariska bestämmelser för biblioteket. Sakkunniga

Stadgar.

hava därför utarbetat förslag till nya stadgar, som här nedan bifogas. Till motivering av detta förslag må, utom vad härovan i sak anförts, få tjäna följande.

Förslaget är i huvudsak utarbetat på grundvalen av nu gällande bestämmelser med de omredigeringar och tillägg, som av förhållandena påkallats. Helt nya äro de stadganden, som angå bibliotekets styrelse, och som återfinnas i §§ 4, 5. Rörande frågor om tjänstetillsättning, semester, åtal och ansvar för tjänstefel ävensom besvär, varutinnan för närvarande gäller vad i reglementet för riksgäldskontoret i tillämpliga delar är stadgat, hava införts särskilda bestämmelser, §§ 21, 22, 25—27. De hava lämpats efter motsvarande stadganden inom statsförvaltningen, varvid dock bestämmelsen om besvär, med hänsyn till vad som i allmänhet gäller för Riksdagens verk, helt ansluter sig till den för riksgäldskontoret härutinnan gällande föreskriften. Rätt till en och en halv månads semester har i likhet med förhållandet vid kungl. biblioteket ansetts böra utsträckas till bibliotekets samtliga ordinarie tjänstemän. Vad beträffar sökandes kompetens, har icke ansetts, att några examensfordringar eller dylikt borde föreskrivas, särskilt som dispens skulle praktiskt taget bliva utesluten. De villkor, som gälla för statsbiblioteken, och som väl i huvudsak få anses lämpliga för riksdagsbiblioteket, torde även utan stadgande komma att i regel tjäna till efterföljd.

De bestämmelser i gällande stadgar, som vid upptagande i förslaget väsentligen förändrats, äro de som röra bibliotekets öppethållande och tjänstemännens dagliga arbetstid å tjänsterummet, förslagets §§ 13, 15, 20. Vad öppethållandet angår, har det ansetts, att utöver den tid, som för närvarande är bestämd, biblioteket bör under de tider på året, då riksdag icke pågår, hållas öppet, såväl vad beträffar läsesalarna som expeditionen, i enlighet med de bestämmelser, som gälla för förvaltningens nyreglerade verk. I överens-

stämmelse härmed är också stadgandet om tjänstemännens dagliga arbetstid å tjänsterummet avfattat.

För övriga ändringar och förslag torde särskild motivering ej vara behöfelig. Men det har ansetts lämpligt att rörande förslaget samtliga paragrafer lämna följande översiktliga hänvisning till motsvarande bestämmelser såväl i gällande stadgar för Riksdagens bibliotek som i andra reglementen, vilka i ett eller annat avseende tjänat till förebild.

§ 1 motsvarar stadgarnas § 1.

§ 2 » » § 4 mom. 2.

§ 3 » » §§ 2, 3.

§§ 4, 5 utgöra nya stadganden rörande styrelsen.

§ 6 motsvarar stadgarnas § 3.

§§ 7—9 » » § 11.

§ 10 är avfattad efter § 18 i instruktion för kungl. biblioteket.

§ 11 motsvarar stadgarnas § 14: 4.

§ 12 » » § 12.

§ 13 » » § 4 mom. 1.

§ 14 » » § 5.

§ 15 » » § 6.

§ 16 » » §§ 4 mom. 3, 6—10.

§§ 17—19 » » §§ 13—16.

§ 20 är avfattad efter § 17 i gällande instruktion för statskontoret. Motsvaras av stadgarnas § 14.

§ 21 är avfattad efter § 23 i instruktion för kungl. biblioteket och § 69 i reglemente för riksgäldskontoret.

§§ 22—26 äro avfattade efter §§ 27, 28, 23, 31 i instruktion för kungl. biblioteket. § 23 motsvarar stadgarnas § 17.

§ 27 är lämpad efter § 76 i reglemente för riksgäldskontoret.

Sammanfattning.

Det tillstånd, i vilket centralförvaltningens bok- och biblioteksväsen befinner sig, gör, att detta i sin helhet bör ordnas. Den bästa utvägen härvidlag synes vara, att, under nödig hänsyn till goda handbibliotek vid departement och ämbetsverk, de strödda boksamlingarna såvitt möjligt är sammanföras till ett helt, ett centralbibliotek. För undvikande av de betydande kostnader, som äro förbundna med skapande av ett särskilt centralt förvaltningsbibliotek, borde funktionerna för ett sådant kunna uppdragas åt en redan befintlig biblioteksinstitution. Den lämpligaste institutionen för detta ändamål är Riksdagens bibliotek. Dess lokalförhållanden låta sig regleras för att på ett fullt tillfredsställande sätt motsvara det nya behovet, och dess bokförråd är en god uppsättning, kring vilken ett förvaltningsbibliotek kan växa ut. Några svårigheter att låta ett och samma bibliotek betjäna såväl Riksdagen som den centrala administrationen torde icke föreligga, men fördelarna av att hava den litteratur, som kräves för båda, samlad till ett helt, äro påtagliga.

Riksdagens bibliotek bör i egenskap av centralt förvaltningsbibliotek äga att övertaga till Kungl. Maj:ts kansli och de centrala ämbetsverken på skilda vägar inkommande litteraturalster, däri även inbegripna tryckeriernas lagstadgade leveranser till chefen för justitiedepartementet eller hans ombud, likaså för kungl. kommittéer och utredningskommissio-

ner m. m. anskaffad litteratur, varjämte bestämmelse bör utfärdas om överlåtelse till biblioteket av behöfliga exemplar av allt officiellt och statsunderstött tryck.

På grund av sin nya funktion bör biblioteket i vissa avseenden omorganiseras. Det bör ställas som en självständig institution på riksgäldsverkets stat. I spetsen för dess förvaltning bör sättas en styrelse, bestående av en representant för förvaltningen och en för vardera av Riksdagens kamrar. Stadgar utfärdas av Riksdagen. De anslagskrav, som funnits nödiga för bibliotekets nya funktion, finnas sammanförda i här nedan framlagda förslag till stat.

FÖRSLAG

Sakkunnigas hemställan.

Under åberopande av här framlagda utredning få sakkunniga föreslå,

- a) att Kungl. Maj:ts täcktes förordna, att till riksdagsbiblioteket måtte överlåtas:
 - 1) de i Kungl. Maj:ts kansli och hos de centrala ämbetsverken befintliga boksamlingar, i den mån desamma icke anses böra därstädes förvaras och ordnas såsom handbibliotek för respektive departements eller verks behov;
 - 2) det exemplar av svenskt tryck, som enligt § 4 mom. 2 i tryckfrihetsförordningen avlämnas till chefen för kungl. justitiedepartementet och hans ombud, sedan granskningen av detsamma fullbordats, och den litteratur, som anses böra ingå i justitiedepartementets handbibliotek, undantagits;
 - 3) den litteratur, som på statens bekostnad eller genom myndighets försorg anskaffas för kungl. kommittéer, utredningskommissioner och enskilda, som arbeta enligt offentligt uppdrag, sedan vederbörande avslutat sitt arbete;
 - 4) behövliga exemplar av allt officiellt och statsunderstött tryck att omedelbart efter dess utgivande biblioteket tillhandahållas av vederbörande verk och myndigheter;

- 5) övriga till Kungl. Maj:ts kansli och centrala ämbetsverk inkommande litteraturalster, som icke anses böra förenas med därstädes befintliga handbibliotek;
- b) att Kungl. Maj:t täcktes hos Riksdagen göra framställning om, att Riksdagen ville

dels antaga följande här nedan bifogade förslag:

- 1) förslag till stadgar för riksdagsbiblioteket;
- 2) förslag till ändrad lydelse av § 3 i reglementariska föreskrifter för Riksdagen;
- 3) förslag till ändrad lydelse av §§ 1 och 4 i instruktionen för Riksdagens bankoutskott;
- 4) förslag till stat för riksdagsbiblioteket;

dels bestämma, att bibliotekets stat måtte, vad angår styrelse och överbibliotekarie, träda i kraft från och med den 1 juli det år, då Riksdagens beslut fattas, samt i övrigt från och med den 1 januari nästföljande år;

dels föranstalta därom, att åt riksdagsbiblioteket beredes lokal i huvudsaklig överensstämmelse med sakkunnigas här ovan gjorda framställning;

dels bemyndiga fullmäktige i riksgäldskontoret att tillhandahålla riksdagsbibliotekets styrelse nödiga medel för boksamlingarnas flyttning och ordnande.

Förslag
till
Stadgar för riksdagsbiblioteket.

Allmänna bestämmelser.

§ 1.

Riksdagsbiblioteket omfattar de samlingar av böcker, kartor och arkivalier m. m., som äro förvarade dels i bibliotekets lokaler, dels ock i Riksdagens och kamrarnas kansli-lokaler och klubbrum samt i de för utskotten avsedda lägenheter.

§ 2.

Riksdagsbiblioteket är avsett för Riksdagen och dess delegationer, kyrkomötet, Kungl. Maj:ts kansli och de centrala ämbetsverken samt de av Kungl. Maj:t eller enligt Kungl. Maj:ts bemyndigande tillsatta kommittéer och sakkunniga.

§ 3.

Högsta ledningen av riksdagsbiblioteket utövas av dess styrelse.

Närmaste ledningen av bibliotekets angelägenheter och arbetet vid detsamma tillkommer dess överbibliotekarie.

§ 4.

Styrelsen består av tre ledamöter, nämligen:
 en ordförande, förordnad av Kungl. Maj:t för den tid, som
 av Kungl. Maj:t bestämmes, samt
 två ledamöter, utsedda av Riksdagen.

De senare väljas, en bland första kammarens och en bland
 andra kammarens ledamöter, för en tid av tre år genom de
 Riksdagens valmän, vilka hava att verkställa val av full-
 mäktige i riksbanken och i riksgäldskontoret. Avgår sådan
 ledamot, innan tiden för hans uppdrag är ute, väljes ny
 ledamot för den tid, som för den avgångne återstått.

För var och en av styrelsens tre ledamöter utses på
 samma sätt en suppleant.

§ 5.

Styrelsen sammanträder så ofta ärendena det fordra.

Vid styrelsens sammanträden föres av överbibliotekarien
 protokoll, vars riktighet granskas och bestyrkes på sätt som
 styrelsen finner lämpligt.

I bibliotekets ärenden är överbibliotekarien föredragande
 inför styrelsen, och äger han att deltaga i dess överlägg-
 ningar men ej i dess beslut. Är han från beslutet skilj-
 aktig, åligger honom att till protokollet anteckna sin avvi-
 kande mening.

Vid riksdags början har styrelsen att till bankouts-kottet
 avlämna till Riksdagen ställd berättelse över bibliotekets
 förvaltning.

§ 6.

Bibliotekets tjänstinnehavare äro: överbibliotekarien, två
 andre bibliotekarier och två vaktmästare. Därjämte må vid
 biblioteket i mån av behov anställas extra ordinarie tjänste-
 män och biträden.

**Bibliotekets samlingar; deras förkovran och förtecknande.
Bibliotekets öppethållande.**

§ 7.

Riksdagsbiblioteket bör företrädesvis omfatta arbeten i rätts- och statsvetenskap, förvaltning, nationalekonomi och samhällsvetenskap. Särskild hänsyn bör tagas därtill att bibliotekets samlingar av svenska riksdagshandlingar, lagar och författningar samt kommittébetänkanden erhålla största möjliga fullständighet.

§ 8.

Inköp bestämmas av styrelsen efter förslag av överbibliotekarien. Inköp, som icke tåla uppskov, äger överbibliotekarien att mellan styrelsens sammanträden företaga, börande sådana inköp, som mellan två sammanträden ej må överstiga en samfällad kostnad av 500 kronor, vid styrelsens nästa sammanträde anmälas.

§ 9.

För samlingarnas förkovran äger styrelsen rätt att besluta om byte av tryck med in- och utländska bibliotek och institutioner.

§ 10.

Styrelsen är berättigad att från biblioteket avsöndra för detsamma obehövlige dupletter ävensom sådan, på gåvoväg eller annorledes inkommen litteratur, som icke finnes lämplig att förena med bibliotekets samlingar.

§ 11.

Över bibliotekets samlingar skola föras noggranna och fullständiga kataloger. De äro: accessions-, real- och nominalkatalog över de samlingar, som förvaras i bibliotekets

lokaler, samt förteckningar i två exemplar över de i Riksdagens och kamrarnas kanslilokaler och klubbrum samt i de för utskotten avsedda lägenheter befintliga samlingar av böcker och arkivalier.

Bibliotekets kataloger böra bearbetas för utgivning av trycket på tid och sätt som styrelsen prövar lämpligt.

§ 12.

Årligen skall efter av styrelsen fastställd plan någon del av bibliotekets samlingar underkastas revision. Denna bör anordnas så, att den efter viss tids förlopp kan hava omfattat biblioteket i dess helhet.

§ 13.

De av bibliotekets samlingar, som äro inrymda i bibliotekets lokaler, hållas tillgängliga varje söckendag:

a) då riksdag är samlad,

från klockan tio förmiddagen till klockan sju eftermiddagen samt under inträffande aftonplenum;

b) då riksdag ej är samlad,

under tiden juni—augusti från klockan elva förmiddagen till klockan tre eftermiddagen;

under övriga tider av året från klockan tio förmiddagen till klockan fyra eftermiddagen.

På grund av rengöring kan biblioteket för erforderlig tid hållas stängt.

§ 14.

De av bibliotekets samlingar, som äro inrymda i Riksdagens och kamrarnas kanslilokaler och klubbrum samt i de för utskotten avsedda lägenheter, äro tillgängliga för ledamöter av Riksdag eller kyrkomöte samt statsrevisorer ävensom för de hos Riksdag, kyrkomöte eller statsrevision anställda tjänstemän, då nämnda lokaler av dem begagnas.

Enahanda rättighet må efter därom hos överbibliotekarien gjord framställning lämnas kommitté, åt vilken lokal i Riksdagens hus blivit till begagnande mellan riksdagarna upplåten.

Vederbörande sekreterare eller, där sådan ej finnes, ordförande mottager under sin vård emot kvitto till biblioteket här avsedda böcker och arkivalier enligt den i § 11 omnämnda förteckning och är för desamma ansvarig, intill dess de vid lokalens frånträdande till biblioteket i oförändrat skick återställas. Vid samma tillfälle överlämnas till biblioteket de böcker, skrifter och handlingar, som Riksdag, kyrkomöte eller deras delegationer anskaffat.

§ 15.

På tid, då biblioteket är öppet, erhålles boklån mot låneförbindelse av därtill enligt § 2 berättigade, dock med företrädesrätt för Riksdagens ledamöter och tjänstemän.

§ 16.

Reglemente för bibliotekets begagnande enligt här fastställda grunder utfärdas av styrelsen.

Tjänstäligganden.

§ 17.

Överbibliotekarien är ansvarig för bibliotekets noggranna vård och göromålens behöriga utförande. Honom åligger:

a) att hava tillsyn över bibliotekets tjänstemän, biträden och vaktmästare, att leda och mellan tjänstemännen fördela bibliotekets arbeten samt att vaka över dessas behöriga verkställande;

b) att noggrant följa utkommande litteratur för samlingarnas utvidgande och förkovrande samt tillse, att nyförvärvade arbeten så fort ske kan göras för begagnande tillgängliga;

c) att tillse, att samlingarna väl vårdas och förtecknas i vederbörande kataloger;

d) att handlägga och inför styrelsen föredraga bibliotekets ärenden, att föra styrelsens protokoll och verkställa dess beslut; samt

e) att redovisa för bibliotekets anslag och övriga medel.

§ 18.

Andre bibliotekarierna skola under överbibliotekariens in-seende hava närmaste tillsyn och vård, den ene över expeditionen med därtill hörande åligganden, den andre över katalogiseringsarbetet, varjämte båda i mån av tid delta i övriga inom biblioteket förekommande göromål.

§ 19.

Extra ordinarie tjänstemän skola tjänstgöra inom de bibliotekets verksamhetsområden, där sådant är av behovet påkallat.

§ 20.

För ordinarie tjänstinnehavare skall, i den mån ej nedan annorlunda stadgas, den dagliga arbetstiden i biblioteket varje söckendag utgöra sex timmar, förlagda till tider, som av styrelsen närmare bestämmas.

I den bestämda arbetstiden äger överbibliotekarien att vid de tillfällen, då göromålens gång det kräver, påfordra nödig utsträckning. Å andra sidan må, efter styrelsens prövning, om och i den mån omständigheterna det medgiva, den dagliga arbetstiden å tjänsterummet kunna för högst tre månader under tiden juni—september inskränkas till minst fyra timmar.

För fullgörande av något utav Kungl. Maj:t eller på grund av Kungl. Maj:ts bemyndigande eller av Riksdagen meddelat allmänt uppdrag må styrelsen medgiva erforderlig inskränkning i den föreskrivna dagliga arbetstiden å tjänsterummet.

Därest i särskilda fall arbete i tjänsten kan med större fördel utföras utom tjänsterummet, må medgivande till inskränkning i arbetstiden å tjänsterummet lämnas av överbibliotekarien eller, vad honom angår, av styrelsen. Fråga om inskränkning för särskilda fall i övrigt av den i allmänhet fastställda arbetstiden å tjänsterummet prövas i enahanda ordning.

Vad i denna paragraf är stadgat må ej verka till hinder för utövande av riksdagsmannauppdrag.

Tjänstetillsättning. Tjänstledighet. Avsked.

§ 21.

Tjänst innehavare vid riksdagsbiblioteket utnämnas eller antagas av styrelsen.

Skall ledig tjänstebefattning tillsättas, utfärdar styrelsen därom tillkännagivande i allmänna tidningarna och medelst anslag inom verket med föreläggande av trettio dagars ansökningstid, räknad från den dag, kungörandet i allmänna tidningarna sker; dock beror av styrelsen att utsätta ny ansökningstid, därest inom den först bestämda tiden någon till tjänstens erhållande fullt skicklig och lämplig sökande sig icke anmält.

§ 22.

Riksdagsbibliotekets ordinarie tjänst innehavare äga årligen, när sådant utan hinder för göromålens behöriga gång kan ske, åtnjuta semester, tjänsteman under en och en halv månad samt vaktmästare under 15 dagar.

§ 23.

Tjänstledighet beviljas utom i nedannämnda fall av styrelsen.

För sjukdoms- eller annat laga förfall eller för enskilda angelägenheters besörjande må överbibliotekarien kunna bevilja ordinarie tjänstinnehavare tjänstledighet under högst 15 dagar samt därvid bestämma om tjänstens uppehållande.

Extra ordinarie tjänsteman, som ej är förordnad att bestrida ordinarie tjänst, samt andra biträden äger överbibliotekarien bevilja frihet från tjänstgöring för så lång tid som finnes lämpligt.

§ 24.

Ansökan om avsked från befattning vid riksdagsbiblioteket prövas och avgöres av styrelsen.

Åtal och ansvar för tjänstefel. Besvär.

§ 25.

Begår överbibliotekarien fel eller försummelse i tjänsten, varde därför tilltalad inför Svea hofrätt.

Beträdes annan ordinarie tjänsteman med fel eller försummelse i sin befattning, eller visar han vanvördnad mot förman, eller brister han i lydnad, äger styrelsen att med avseende å förekommande omständigheter meddela honom varning eller suspendera honom på högst tre månader från tjänst och lön. Har den felande ej låtit sig därav rätta, eller befinnes felet vara av svårare art, förordne styrelsen om åtals anställande mot honom vid domstol.

Extra ordinarie tjänsteman, som förhåller sig felaktigt i tjänstutövning och ej låter sig av varning rätta, må av styrelsen från verket skiljas. Han anses hava själv uteslutit sig därifrån, då han över tre månaders tid utan behörigt tillstånd avhållit sig från tjänstgöring.

Vaktmästare eller biträde, som beträdes med opålitlighet, försummelse, olydnad eller annan förseelse i tjänsten, må av styrelsen varnas eller på högst tre månader suspenderas från tjänst och lön. Låter den felande sig därav ej rätta, eller

begår han fel av svårare beskaffenhet, varde han av styrelsen skild från tjänsten.

§ 26.

Har tjänst innehavare blivit under åtal ställd, äger styrelsen honom från tjänstgöring avstänga, intill dess över honom blivit slutligen dömt.

§ 27.

Innan tjänst innehavare varder suspenderad eller skild från tjänsten, bör hans skriftliga förklaring över vad emot honom förekommit infordras. Styrelsens beslut, varigenom tjänst innehavare suspenderas eller för alltid skiljes från tjänsten, bör jämte hänvisning för besvär's anförande honom skriftligen meddelas. Tjänst, som till följd av sådant beslut blir ledig, får, därest den avsatte tjänst innehavaren inom föreskriven tid anmält sig ämna samma beslut överklaga, icke återbetsättas förr, än besvären blivit av bankoutskottet avgjorda, eller den bestämda tiden för besvärens fullföljande försuttits; kommande dock den, som emellertid förordnas till tjänstens bestridande, att de med densamma förenade löneförmåner åtnjuta.

Förslag
till
ändrad lydelse av § 3 i reglementariska föreskrifter för
Riksdagen.

§ 3.

1:o. Talmännen och vice talmännen — — — tillstädeskomma.

Vid talmanssammanträde skall — — — utlåtande till kamrarna.

2:o. De av Riksdagen utsedda valmän, vilka hava att verkställa val av fullmäktige i riksbanken och i riksgäldskontoret, skola tillika utse två ledamöter i styrelsen över riksdagsbiblioteket.

Förslag

till

ändrad lydelse av §§ 1 och 4 i instruktionen för Riksdagens
bankoutskott.

§ 1.

Utskottet äger att vid sitt första sammanträde emottaga följande berättelser, nämligen:

- 1:o av bankofullmäktige — — — helhet;
 - 2:o av styrelserna — — — förvaltning;
 - 3:o av riksgäldsfullmäktige — — — förvaltning; samt
 - 4:o av styrelsen över riksdagsbiblioteket, om bibliotekets tillstånd och förvaltning;
- åliggande utskottet — — — bankovinsten.

§ 4.

Vid — — — bestånd.

Efter — — — anställas.

Sedan utskottet granskat riksdagsbibliotekets tillstånd och förvaltning, skall utskottet till Riksdagen överlämna den från bibliotekets styrelse mottagna berättelse samt därvid avgiva det yttrande, vartill den verkställda granskningen kan finnas föranleda.

Förslag
till
stat för riksdagsbiblioteket.

	Lön	Tjänstgöringspenningar	Orts-tillägg	Summa	
3 ledamöter i styrelsen, arvoden å 500	—	—	—	1,500	
1 överbibliotekarie	5,000	2,500	600	8,100	Efter 5 år kan lönen höjas med 600 kronor.
1 andre bibliotekarie	2,200	1,500	300	4,000	
1 d.o	2,200	1,500	300	4,000	Efter 5 år kan lönen höjas med 500 kronor, efter 10 år med ytterligare 500 kronor och efter 15 år med än ytterligare 500 kronor.
1 förste vaktmästare	900	450	150	1,500	
1 vaktmästare	700	350	150	1,200	Efter 5 år kan lönen höjas med 100 kronor.
Till arvoden åt extra biträden, vikariatsersättning och expenser (förslagsanslag)	—	—	—	4,500	
Till böckers inköp och bindning (förslagsanslag)	—	—	—	10,000	
Summa kronor	—	—	—	34,800	

Anm. Därest vaktmästare i sådan egenskap åtnjuter fri bostad samt bränsle, skall, så länge denna förmån kvarstår, ortstillägg ej till honom utgå ävensom å lönen avdragas 100 kronor årligen.

BILAGOR

Statistiska uppgifter över

	Volymantal	Ålder	Å r -	
			Inköp	
Högsta domstolen	3 000	—	1 080	— 1
Regeringsrätten	2 000	1909	774	— 2
Lagrådet	1 300	1909	1 726	— 3
Justitiedepartementet	7 500	1840	849	— 4
Nedre justitierevisionen	1 500	1700-talet	363	— 5
Justitiekanslersämbetet	900	1700-talet	96	— 6
Utrikesdepartementet	7 000	1840	463	— 7
Lantförsvarsdepartementet	350	1840	146	— 8
Sjöförsvarsdepartementet	—	—	—	— 9
Civildepartementet (jämte statsrådsberedningen)	7 500	1840	834	— 10
Finansdepartementet	5 400	1840	380	— 11
Ecklesiastikdepartementet	2 700	1840	503	— 12
Jordbruksdepartementet	1 000	1900	391	— 13
Svea hovrätt	1 700	—	582	— 1
Krigshovrätten	700	1700-talet	131	— 15
Fångvårdsstyrelsen	500	1825	50	— 16
Lagberedningen	5 700	—	777	— 17
Lantförsvarsdep:s kommandoexpedition	1 700	1860-talet	119	— 18
Generalstaben	30 000	1873	2 399	— 19
Arméförvaltningen	350	—	240	— 20
Sjöförsvarsdep:s kommandoexpedition	—	—	43	— 21

Bil. 1.

centralförvaltningens boksamlingar.

l i g a u t g i f t e r								Anmärkningar
Bindning	Ordnande och katalogisering		Arvode eller lön för vårdare		Diverse	Summa		
1	452	—	—	150	—	—	1 682	
2	1 752	150	—	150	—	—	2 926	
3	195	—	—	150	—	—	2 071	
4	544	100	—	150	—	—	1 643	
5	244	40	—	—	—	—	647	
6	53	—	—	—	—	—	149	
7	196	—	—	—	—	—	659	
8	424	—	—	—	—	—	570	{ Boksamlingen överlättn till marinstabens bibliotek, som tillgodoser departementets bokbehov.
9	—	—	—	—	—	—	—	
10	2 046	—	—	480	—	—	3 360	{ För utgifter rörande ordnande och katalogisering samt diverse hawa uppgifter ej kunnat lämnas.
11	226	—	—	—	—	—	606	
2	331	240	—	1 050	63	—	2 187	{ I volymantalet ingå ej skolprogram ej heller förråd av statsunderstött tryck.
3	72	—	—	316	6	—	785	
14	402	—	—	—	—	—	984	
15	33	—	—	—	—	—	164	
16	15	—	—	—	—	—	65	{ En del bindningsarbete verkställes å centralfängelset på Långholmen.
17	286	—	—	—	263	—	1 326	
	258	—	—	16	—	—	393	
9	608	—	—	1 200	—	—	4 207	
	51	—	—	—	—	—	291	
1	27	—	—	—	—	—	70	{ Inköpen omfatta huvudsakligen kalendrar och dylikt.

	Volymantal	Ålder	Å r -	
			Inköp	
Marinstaben	10 000	1897	1 205	— 22
Marinförvaltningen	1 300	—	1 033	— 23
Lotsstyrelsen	1 000	1860-talet	305	— 24
Generalpoststyrelsen	4 000	1850	283	— 25
Telegrafstyrelsen	2 000	1853	549	— 26
Järnvägsstyrelsen	7 500	1850-talet	3 187	— 27
Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen	5 200	1840-talet	755	— 28
Vattenfallsstyrelsen	2 800	1909	2 315	— 29
Medicinalstyrelsen	5 200	—	914	— 30
Riksförsäkringsanstalten	3 600	1903	258	— 31
Försäkringsinspektionen	2 500	1904	742	— 32
Kammarkollegium	2 100	1600-talet	193	— 33
Statskontoret	250	—	102	— 34
Mynt- och justeringsverket	700	1870-talet	76	— 35
Kommerskollegium (jämte socialstyrelsen)	11 900	1600-talet	1 523	— 36
Kammarrätten	800	1800	170	— 37
Generaltullstyrelsen	200	1890-talet	—	— 38
Statistiska centralbyrån	42 600	1858	1 037	— 39
Överintendentsämbetet	3 000	—	563	— 40
Postsparbanken	250	1884	80	— 41
Patent- och registreringsverket	29 000	1884	2 435	— 42
Bankinspektionen	100	1907	115	— 43
Kontrollstyrelsen	350	1885	164	— 44
Riksarkivet	17 000	1600-talet	837	— 45
Överstyrelsen för rikets allmänna läroverk	2 000	1905	76	— 46
Statens meteorologiska centralanstalt	—	—	—	— 47
Domänstyrelsen	600	1883	556	— 48
Lantbruksstyrelsen	3 500	1890	237	— 49
Centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet	9 500	1860-talet	—	— 50
Stuteriöverstyrelsen	1 500	—	517	— 51

liga utgifter						Anmärkningar
Bindning	Ordnan- de och kata- logisering	Arvode eller lön för vårdare	Diverse	Summa		
22	209	220	1 200	237	3 071	
23	300	—	—	—	1 333	
24	144	—	—	112	561	
25	37	—	3 000	—	3 320	
26	116	—	—	—	665	Häri ej inbegripen telegrafverkets undervisningsanstalts boksam- ling.
27	675	—	1 600	—	5 462	
28	271	—	—	—	1 026	I utgifterna äro ej inberäknade kostnaderna för de boksamlin- gar, som finnas vid de under styrelsen lydande verk och för- valtningar.
29	514	—	600	—	3 429	
30	300	—	400	38	1 652	
31	100	—	—	—	358	
32	171	—	—	6	919	
33	135	—	—	98	426	
34	62	—	—	—	164	
35	9	—	—	—	85	
36	939	—	—	—	2 462	För diverse utgifter har uppgift ej kunnat lämnas.
37	25	—	—	—	195	
38	—	—	—	—	264	
39	1 394	—	4 000	1 067	7 498	
40	110	—	—	—	673	
41	14	—	—	—	94	Utom angivna volymer innehåller biblioteket över 2 000 000 pa- tentbeskrivningar.
42	4 046	—	5 251	1 388	13 120	
43	70	—	—	75	260	
44	50	—	—	8	222	I utgiftsposten för bindning är ej inberäknad kostnaden för det bindingsarbete, som ut- förts av verkets egen bokbin- dare.
45	333	—	—	—	1 170	
46	—	40	—	—	116	
47	—	—	—	—	—	Har ej eget bibliotek.
48	84	—	—	—	640	För utgifter rörande bindning samt ordnande och katalogise- ring hava uppgifter ej kunnat lämnas.
49	—	—	—	—	237	
50	—	—	—	—	2 559	
51	10	—	—	133	660	Bokinköpen under femårsperioden 1907—11 hava nästan uteslu- tande utgjorts av förvärvet av C. G. Wrangels bibliotek för en kostnad av 2 500 kronor.

	Volymantal	Ålder	Å r -	
			Inköp	
Lantmäteristyrelsen	1 400	1827	300	— 52
Sveriges geologiska undersökning	10 000	1858	998	— 53
Rikets allmänna kartverk	1 400	1894	425	— 54
Hydrografiska byrån	2 200	1908	514	— 55
Summa	266 250	—	34 410	— 56

I de respektive boksamlingarnas volymantal, som i de flesta fall endast är approximativt, ingå ej riksdagstryck, svensk författningssamling och svensk officiell statistik ej heller i allmänhet kartor.

De årliga utgifterna angiva medelkostnaderna för femårsperioden 1907—1911. Bland dessa utgifter äro i regel icke medräknade kostnader för respektive biblioteks lokal, inred-

9A.

I l i g a u t g i f t e r						Anmärkningar
Bindning	Ordnan- de och kata- logisering	Arvode eller lön för vårdare	Diverse	Summa		
52	46	—	—	—	346	} Bland utgifterna ingår även kost- naden för de till lantmåteri- undervisningens behov inköpta böcker. } Utom angivna volymer innehåll- er biblioteket vid pass 4 000 kartor.
53	318	—	500	381	2 197	
54	103	—	—	—	528	
55	52	—	—	—	566	
56	18 852	790	20 213	3 875	80 963	

ning, möblering och underhåll, boksamlingarnas flyttning o. s. v., ej heller för bibliotekets skötsel och vård i det fall, där detta arbete omhänderhaves av någon verkets tjänsteman, som ej är uteslutande anställd såsom bibliotekets vårdare. Det torde för övrigt böra påpekas, att slutsumman icke sammanfaller med de skilda posternas sammanlagda slutsiffror. Orsaken härtill är, att från ett par verk specificerade uppgifter icke kunnat erhållas.

**Riksdagens skrivelse till Konungen, i anledning av väckt motion
om utredning i fråga om utvidgning av Riksdagens bibliotek
till ett centralt förvaltningsbibliotek m. m.**

TILL KONUNGEN.

I en inom Riksdagen väckt motion har föreslagits,
»att Riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville hemställa, det
Kungl. Maj:t täcktes låta utreda, huruvida och i vad mån Riks-
dagens bibliotek kunde utvidgas till ett statsvetenskapligt biblio-
tek, ävensom huruvida och i vad mån en sådan utvidgning bör
medföra ökad lånerätt vid biblioteket, samt för Riksdagen fram-
lägga det förslag, vartill denna utredning kan föranleda.»

Såsom i motionen framhålles, lär det icke kunna förnekas, att
saknaden av ett bibliotek för den centrala förvaltningen redan
länge gjort sig ganska känubar. Det har nämligen ofta nog visat
sig, att man inom förvaltningen nödgats vända sig till Riksdagens
bibliotek, som med sitt jämförelsevis rika bokförråd inom stats-
vetenskap och förvaltningsväsen erbjuder ett synnerligt värdefullt
material. Enligt de för biblioteket gällande stadgarna är det
visserligen icke medgivet vare sig ämbets- och tjänstemän eller
enskilda forskare att begagna sig av biblioteket. Genom tillmötes-
gående från bibliotekariens sida hava emellertid även andra än de,
för vilka biblioteket egentligen är avsett, i den mån sådant kun-
nat ske utan olägenhet, fått tillgång till detsamma. Det förtjänar

ock erinras, att framställningar gjorts i syfte att under tid, då riksdag ej påginge, utlåning finge ske jämväl till ämbets- och tjänstemän samt enskilda. Dessa framställningar hava emellertid hittills ej vunnit Riksdagens godkännande.

Förslaget om skapande av ett centralt förvaltningsbibliotek med en rikhaltig samling av statsvetenskaplig litteratur finner Riksdagen för sin del synnerligen tilltalande. Det torde nämligen ligga i öppen dag, att beaktansvärda fördelar skulle stå att vinna, om sådana åtgärder vidtoges, att de inom de skilda ämbetsverken befintliga bokförråd, som kunde undvaras utan egentlig olägenhet för arbetet inom verket, sammanfördes och systematiskt ordnades inom ett enda bibliotek. Vad särskilt angår den litteratur, som i ganska stor utsträckning förvärvas av kommittéer samt liknande beredningar inom de olika departementen, är att märka, att några föreskrifter icke finnas, huru med densamma skall förfaras, sedan de anbefallda utredningarna blivit slutförda. I många fall torde nog de inköpta arbetena överlämnas till respektive departement, men redan saknaden av föreskrifter i berörda hänseende synes Riksdagen till fullo ådagalägga behovet av en undersökning av hithörande förhållanden.

Olika utvägar för åstadkommande av ett dylikt centralt förvaltningsbibliotek kunna naturligen tänkas. Motionären har ansett det lämpligast böra ske genom en utvidgning av Riksdagens bibliotek. I avseende härå hava fullmäktige i riksgäldskontoret i avgivet yttrande framhållit, hurusom utrymmet inom riksdagshuset icke syntes medgiva en sådan utvidgning. Fullmäktige hava därför uttalat såsom sin åsikt, att det syntes fullmäktige lämpligare, om ett dylikt bibliotek komme till stånd såsom en självständig inrättning vid sidan av riksdagsbiblioteket.

Under sådana förhållanden och då i sakens nuvarande läge svårigheter möta att yttra sig, vilketdera av ovan angivna sätt för frågans lösning må vara att föredraga, anser Riksdagen goda skäl tala för verkställandet av en allsidig utredning av den föreliggande frågan, därvid även torde böra undersökas, huruvida, under

förutsättning att Riksdagens bibliotek utvidgas till ett centralt förvaltningsbibliotek, erforderligt utrymme må kunna inom riksdagshuset beredas detta bibliotek.

Åberopande vad sålunda anförts får Riksdagen anhålla, det Eders Kungl. Maj:t täcktes låta utreda, huruvida och i vad mån Riksdagens bibliotek bör och kan utvidgas till ett centralt förvaltningsbibliotek, ävensom huruvida och i vad mån en sådan utvidgning bör medföra ökad lånerätt vid biblioteket, samt för Riksdagen framlägga det förslag, vartill denna utredning kan föranleda.

Stockholm den 7 maj 1912.

Med undersåtlig vördnad:

På Riksdagens vägnar:

För Första kammaren
IVAR AFZELIUS
talman.

För Andra kammaren
CARL CARLSON BONDE
v. talman.

Bil. 3.

**Aproximativ kostnadsberäkning å diverse arbeten inom
Riksdagens bibliotek.**

Lilla rummet mellan stora läsesalen och bokmagasinet:

Nedrivning av nuvarande trappa och entresolering, lagning av väggarna efter desamma, igenmurning av dörröppningen mot korridoren med 30 cm. tjock tegelmur, som putsas å båda sidor, insättning i öppningen till bokmagasinet av en enkeldörrluft i vardera kanten av muren, igenmurning av återstående delen av samma öppning, inläggning i rummet av ett golv av 3,7 cm. spåntade bräder på erforderliga underslag, så att golvet kommer i samma höjd som golvet i läsesalen, uppsättning vid golvet runt väggarne av 15 cm. hög fotsockel, limfärgsmålning av taket, bättring och omstrykning av oljemålningen å väggarna samt spackling och oljemålning i tonfärg av sockeln och de nya dörrarna kr. 581:—

Tamburen:

Utrivning av glaspartiet mot stora läsesalen, igenmurning av öppningen efter detsamma, putsning av nymurningens båda sidor samt komplettering

över densamma av sockel och målning åt bibliotek och tambur. Uppmurning tvärs över tamburen strax söder om förenämnda igenmurning av en 30 cm. tjock tegelmur, som putsas och oljemålas å båda sidor. Håltagning i muren mellan tamburen och justitieombudsmansexpeditionens nuvarande arkivlokal för samt inmurning av en enkeldörrluft av furu med foder å båda sidor samt oljemålning av dörrluften och komplettering av målningen å väggen invid dörren. Upptagning av en 1,5 m. bred öppning i muren mot trappan i justitieombudsmansexpeditionens nuvarande arkivlokal.

Upptagning i muren mellan tamburen och södra förstugan av en 2,3 m. bred öppning, inläggning över öppningen av erforderliga balkar, som kringputsas med rabitzputs, samt komplettering av golv och målning vid öppningen. Igenmurning av öppningarna mellan murpelarna i södra förstugan med 30 cm. tjock tegelmur, inmurning i den mittersta av desamma av en gammal egen enkeldörrluft samt komplettering av puts, sockel och målning över igenmurningen kr. 1,048: --

Expeditionen:

Upptagning av en cirka 4 m. bred öppning i muren mellan det nuvarande expeditionsrummet och det intill detsamma belägna arbetsrummet, inläggning av erforderliga järnbalkar över öppningen, putsning av desamma med rabitzputs, imurning och putsning av öppningens sidor, ommurning av ett i muren varande evakueringsrör och komplettering av golv, panel och taklist efter öppningens upptagande, komplettering av oljemålningen å väggen invid öppningen i arbetsrummet, ommålning i

expeditionsrummet av takets limfärgsmålning och av oljemålningen å väggarna till samma ton som i det andra rummet kr. 810: —

Bokmagasinet:

Nedrivning av nuvarande entresolering och hyllfack i bibliotekets bokmagasin, lagning av tak och väggar efter desamma samt förändring och uppsättning av hyllfacken i justitieombudsmansexpeditionens nuvarande arkivlokal enligt ritning ävensom i magasinet därunder i de hyllfack därstädes, som å ritningen äro angivna i blått.

Hyllfackens järnställningar målas efter flyttningen, och cirka 20 nya hyllbräden av polerstruken furu äro beräknade å de ställen, där facken äro av annan längd kr. 2,900: —

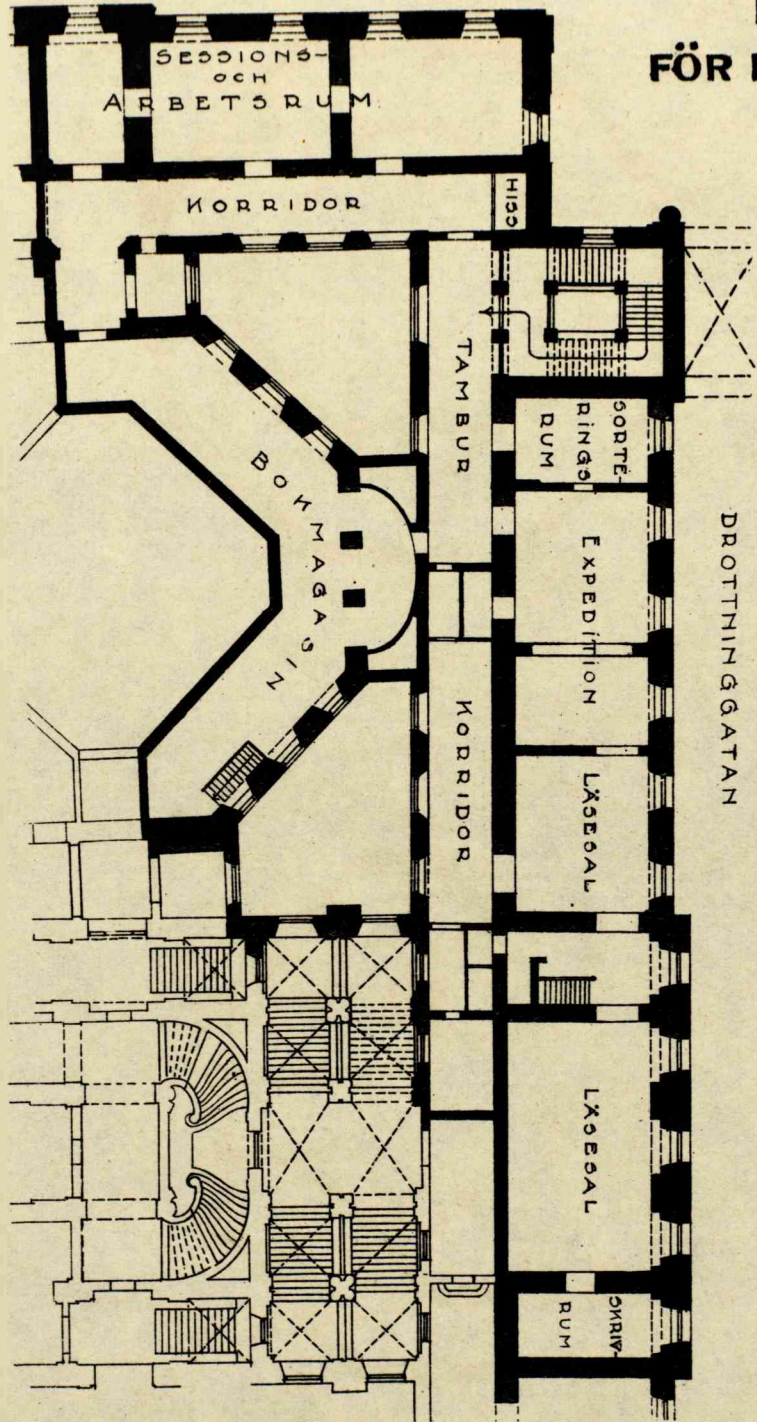
För att erhålla den begärda hyllängden av 2,325 längdmeter erfordras, utom förenämnda järnfack, uppsättning i jordvåningens bokmagasin av ytterligare de fack, som å ritningen äro angivna i gult. Dessa hyllfack förfärdigas med ståndare av 5×5 cm. polerstruken furu, försedda med en skena av 20×2 mm. messing i innerkanten, i vilken hålen för hyllfästena äro borrarade; hyllfacken göras med ungefär samma avstånd mellan ståndarna som i järnhyllfacken; hyllorna göras av polerstruken furu lika den i järnhyllfacken; hyllfästen äro ej inberäknade kr. 4,670: —

Summa kronor 10,009: —

Stockholm den 19 sept. 1913.

För A. G. SÄLLSTRÖM

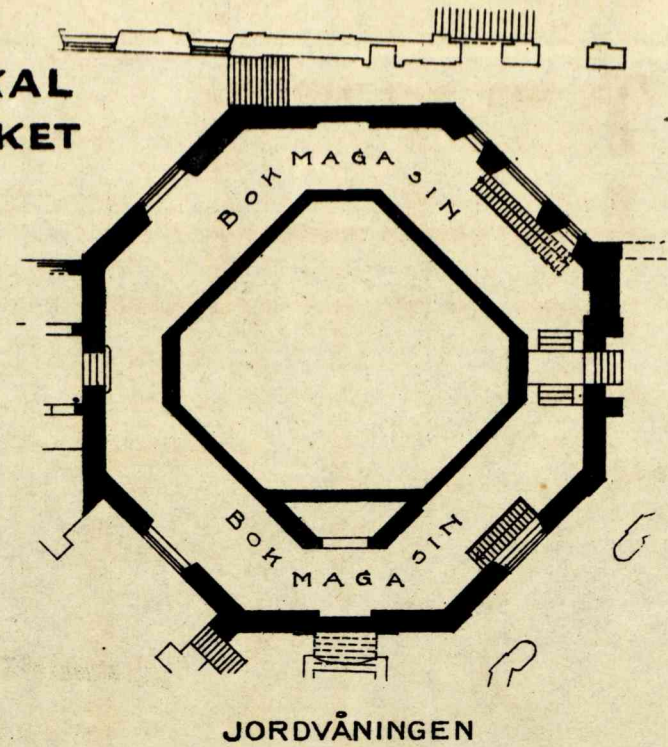
Pehr Sällström.

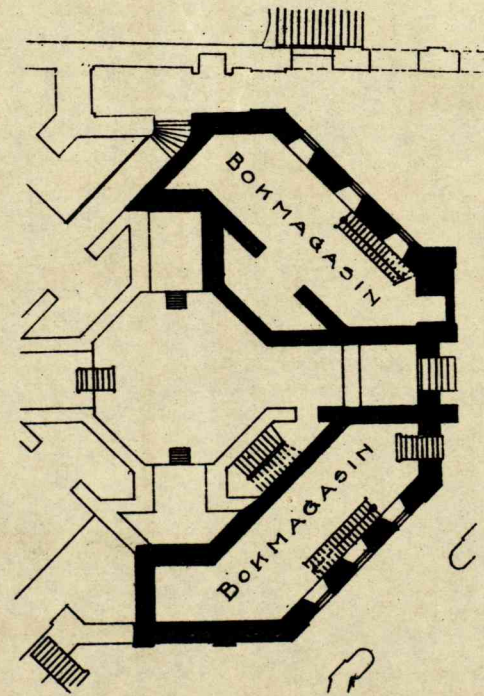
BOTTENVÅNINGEN

FÖRSLAG TILL LOKAL FÖR RIKSDAGS - BIBLIOTEKET

Bil. 4

JORDVÅNINGEN

KÄLLARPLAN

